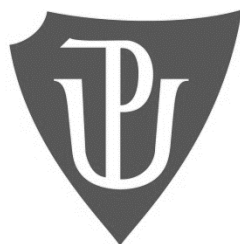

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Dominik Fadrný

**Kampaň před volbami do EP 2019: národní nebo evropská
témata? Případová studie České republiky**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Zapletalová, Ph.D.

OLMOUC 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí práce a všechny zdroje informací jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne 27. 4. 2021

Dominik Fadrný

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Markétě Zapletalové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, rady a trpělivost při psaní této práce. Rád bych poděkoval mým nejbližším za podporu a shovívavost v posledních měsících.

Obsah

Úvod	5
1 Druhořadé kampaně a vliv europeizace: teoreticko-konceptuální reflexe	10
1.1 Otázka aplikovatelnosti teorie voleb druhého řádu.....	10
1.2 Otázka „druhořadosti“ volební kampaně do EP	12
1.3 Europeizace a teorie voleb druhého řádu	14
2 Postoje českých politických stran k evropské integraci	17
2.1 Typologizace postojů českých politických stran k evropské integraci	17
2.2 Europeizace programatiky českých politických stran.....	19
2.3 Postoje vybraných politických stran	20
3 Analýza témat v kampani před volbami do EP 2019	27
3.1 Metodologický postup.....	27
3.2 Programatika politických stran	29
3.2.1 ANO 2011.....	29
3.2.2 ODS	30
3.2.3 Piráti.....	31
3.2.4 Spojenci pro Evropu (STAN a TOP 09).....	32
3.2.5 SPD	33
3.2.6 KDU-ČSL	34
3.2.7 KSČM	35
3.2.8 ČSSD	36
3.3 Volby do EP 2019: národní nebo evropská témata.....	38
Závěr	41
Seznam literatury	45
Seznam tabulek a grafů.....	51
Seznam zkratk	52
Abstrakt.....	53
Abstract.....	54

Úvod

Kampaň před volbami do Evropského parlamentu vykazuje určitá specifika. Její celková koncepce zapadá do teorie voleb druhého řádu, již uvedli roku 1980 Karlheinz Reif a Hermann Schmitt. (Charvát, Maškarinec, 2020, s. 92) S kampaní jsou spjata témata národního a evropského charakteru, která jsou předkládána voličům v programech jednotlivých politických stran a hnutí. Teorie předpokládá, že kampaň, která je vedena před volbami do EP, je ovlivněna národní arénou s převahou domácích otázek. (Kovář, 2014, s. 35) Spolu s postupující evropskou integrací a europeizací programů se však obsah a četnost témat v kampani mění. To naznačují také některé analýzy, jež byly provedeny v případě ČR, daný výzkum však není nijak ucelený a nereflexuje všechny parlamentní politické strany. (Viz Mocek, Petlach, Hudečková, 2019)

Předmětem práce je analýza témat, jež byla politickými stranami akcentována v kampani před volbami do Evropského parlamentu (EP) v roce 2019. Cílem bakalářské diplomové práce *Kampaň před volbami do EP 2019: národní nebo evropská? Případová studie České republiky* je analýza, nakolik se do volební kampaně politických stran před volbami do EP v České republice v roce 2019 promítla evropská témata, tj. zda a nakolik dochází k posunu v zaměření kampaně směrem k posilování skutečně evropské dimenze, či zda naopak daná kampaň tematicky reflektuje spíše témata národní v souladu s předpoklady teorie druhého řádu. Prostřednictvím obsahové analýzy programatiky jednotlivých parlamentních stran zastoupených v roce 2019 v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky se práce zabývá tím, do jaké míry byla v kampaních obsažena evropská či národní témata. Na základě cílů práce jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

VO 1: *Jaká témata byla politickými stranami předkládána v kampani do EP 2019 jako hlavní, jednalo se o témata národní či evropská?*

VO 2: *Která z vybraných politických stran ve volebním programu nejvíce akcentovala evropská témata? Naopak, u kterých stran evropská dimenze témat spíše absentovala?*

VO 3: *U kterých politických stran identifikujeme v rámci programových evropských témat negativní postoje k evropské integraci? A naopak, u kterých stran převládá pozitivní tematické vymezení?*

Z metodologického hlediska je práce interpretativní případovou studií. Tento typ studie je vybrán z důvodu zájmu o konkrétní případ. Využívá zavedené teoretické návrhy a zahrnuje kvalitativní přístup. (Lijphart, 1971, s. 692) „*Případovou studii můžeme charakterizovat jako detailní studium jednoho nebo více případů, díky nimž je možno zachytit složitost případu a popsat vztahy v jejich celistvosti.*“ (Mareš, 2015, s. 116) Tento typ studie je jednou z nejčastějších metod používaných při tvorbě prací, zaměřující se na konkrétní oblast výzkumu. Cílem metody je zaměřit se na hluboké poznání či příčinné vysvětlení případu. Analýza evropských či národních témat v programatice politických stran, které participují ve volbách do EP 2019, má podobu obsahové analýzy, která bývá označována jako kvantitativní i kvalitativní metoda analýzy dat (Dvořáková, 2010, s. 95). Je hojně využívána nejen v sociopolitickém výzkumu, ale také v sociologickém výzkumu komunikace či výzkumu veřejného mínění. (Dvořáková, 2010, s. 96).

Na základě interpretativní případové studie je v práci využita kvalitativní obsahová analýza programů politických stran a hnutí, která je provedena pomocí kategorizace témat na národní, evropská a ostatní. Ta jsou detailně charakterizována v analytické části práce. Volební programy jsou podrobeny analýze, na základě níž je procentuálně vyhodnocen obsah národních, evropských a ostatních témat. V rámci evropských témat byl dále využit teoretický rámec *Comparative Manifesto Project (CMP)*. Cílem metody CMP je měřit politické pozice všech stran soutěžících v jakýchkoli demokratických volbách. Analýza manifestů umožňuje měření postojů politických stran napříč zeměmi. (Werner, Laceywell, Volkens, 2011, s. 2) Metoda CMP určuje u evropských otázek počet pozitivních a negativních postojů k integraci. Tyto postoje jsou speciálně definovány v kapitole 3. 1.

Práce je členěna do tří kapitol, obsahuje úvod a závěr. První kapitola vymezuje teoreticko-konceptuální rámec. Objasňuje východiska teorie voleb druhého řádu, kterou propojuje s otázkou europeizace programatiky volebních stran. V souvislosti s druhořadými volbami definuje obsah kampaně a zaměřuje se na europeizaci programatiky politických stran. Věnuje se představení aplikovatelnosti teorie voleb druhého řádu, zkoumá otázku *druhořadosti* volební kampaně do EP a propojení teorie voleb druhého řádu s europeizací.

Cílem druhé kapitoly je objasnit postoje českých politických stran a hnutí k evropské integraci a vývoj europeizace jejich programatiky. Důraz je v rámci třetí podkapitoly kladen na politické strany, jejichž programatika je předmětem analýzy této

práce. Jednotlivé podkapitoly uvádí dvojí klasifikaci politických stran k evropské integraci, věnují se europeizaci programů českých politických stran. V neposlední řadě prezentují základní informace o subjektech a celkově pak postoje vybraných politických stran, jež jsou předmětem následné analýzy. Zde je uvedeno, jak se staví k evropské integraci.

Třetí kapitola se zabývá analýzou témat v kampani politických stran. Cílem je prostřednictvím obsahové analýzy a na základě jasného metodologického postupu zodpovědět hlavní výzkumnou otázku (*Jaká témata byla politickými stranami předkládána v kampani do EP 2019 jako hlavní, jednalo se o témata národní či evropská?*) První podkapitola se věnuje metodologickému postupu, kategorizaci národních, evropských a ostatních témat v programech. Je zde objasněn postup při obsahové analýze s použitím metody *Comparative Manifesto Project*. Druhá podkapitola uvádí jednotlivé politické strany a hnutí, jež se účastnily voleb do EP 2019, a definuje počet a obsah evropských, národních a ostatních témat. Třetí podkapitola shrnuje, zda jsou v programatice obsažena spíše evropská, či národní témata.

Analýza témat v programech parlamentních politických stran České republiky (ČR) nebyla doposud v odborné literatuře dostatečně zpracována. Literatura především akcentuje analýzu samotných voleb, jejich výsledků a význam pro další směřování evropské agendy a případně se zabývá otázkou aktuální platnosti teorie voleb druhého řádu. Značná část prací, jež se zabývají národními a evropskými tématy ve volbách do Evropského parlamentu, primárně využívá text z roku 1979 od Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta: *Nine second-order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results*. Článek se mimo jiné věnuje kampaním v druhořadých volbách, autoři vymezili základní definiční znaky druhořadých voleb, mezi které řadí volby do Evropského parlamentu, ale také znaky kampaní v těchto volbách. Přínosem článku je, že do dnešní doby se jedná o jeden z mála relevantních zdrojů zaměřujících se na specifika voleb do Evropského parlamentu. Problematický aspekt je pak možná aplikovatelnost v plné šíři pouze na západoevropské státy. Země východní Evropy¹ mají další specifika, se kterými musí být v těchto kategorizacích pracováno.

---

¹ Ve článku *Volební účast a její determinanty ve starých a nových demokraciích* Evropy jsou země východní Evropy nazývány tzv. „novými demokraciemi“. (Nový, 2013)

Dále je v práci použita publikace od Pavla Šaradína z roku 2008 *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Jedná se o první ucelenou knihu zahrnující volby druhého řádu, které se konají v České republice. Pro tuto práci je stěžejní, že autor popisuje hlavní rysy a vývoj teorie voleb druhého řádu. Tuto teorii aplikuje na čtyři hlavní politické strany v České republice ČSSD, KDU-ČSL, KČM a ODS. V publikaci jsou analyzované volby do PS PČR a následně jsou srovnány s volbami do EP a do krajských zastupitelstev. V knize nejsou klasifikovány všechny parlamentní strany, jež by byly relevantní pro tuto práci.

V souvislosti s europeizací programatiky je využit článek od Roberta Ladrecha z roku 2002 *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*. Článek se věnuje vymezení europeizace, definuje europeizaci politických stran, jež má hlavní dopad na jejich programy. Přínosem pro účely této práce jsou popsány změny uvnitř politických stran, které vznikly v důsledku působení europeizace. Negativním aspektem je opomenutí vlivu europeizace na jiné komunikační kanály, prostřednictvím kterých je politická strana schopna samu sebe mediálně prosazovat.

Dále je v práci použita publikace od Jakuba Charváta a Pavla Maškarince z roku 2020: *Volby do Evropského parlamentu v České republice 2019: stále ještě druhořadé volby?* Autoři se ve své knize zabývají teorií voleb druhého řádu, volebním systémem a rovněž i volební kampaní v ČR před evropskými volbami 2019. Kampaň pro tyto volby klasifikují na základě teorie voleb druhého řádu, což ovlivňuje její koncept před volbami jako celek. Pro předmět této práce je negativním aspektem nezahrnutí europeizace a její vliv na obsah volebních programů u jednotlivých stran a hnutí.

V druhé kapitole je využit článek od Lubomíra Kopečka z roku 2004 *Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?* Cílem článku je uvést možné typologie politických stran a hnutí ve vztahu k evropské integraci, což je důležité i pro předmět této práce. Rozpracovány jsou čtyři hlavní přístupy od různých autorů spolu s deskripcí pokusů v České republice. Přínosem článku je škála možných kategorizací stran ve vztahu k EU. Jejich pozornost je však méně věnována deskriptivnímu základu, jenž by komplexně popsal pozice jednotlivých politických stran v ČR. Zároveň nejsou klasifikovány všechny parlamentní strany, jež by byly relevantní pro tuto práci.

Z hlediska analýzy národních a evropských témat v otázce voleb do EP 2019 a možnosti metodologického postupu je relevantní literaturou článek od Ondřeje Mocka, Martina Petlacha a Zuzany Hudečkové z roku 2019 *The European Parliament Election and Czech Political Parties: Much Ado About Nothing?* Článek mimo jiné zkoumá počet evropských a národních témat v programech čtyř stěžejních politických stran v ČR, které byly zastoupeny v EP od prvních voleb v roce 2004. Článek pracuje také s pozitivními a negativními postoji stran vůči EU. Jejich pozornost však není věnovaná všem parlamentním politickým stranám a hnutím.

Stěžejním zdrojem informací pro analýzu evropských otázek je článek *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition), May 2011* od autorů A. Werner, O. Lacawell, A. Volkens. Článek popisuje postup metody *Comparative Manifesto Project* při analýze programů politických stran a hnutí, které kandidují do Evropského parlamentu. Pro účely této práce je důležitá část, jež definuje pozitivní a negativní postoje k evropské integraci u evropských témat. Specifikace těchto postojů metodou CMP je však velmi úzce zaměřená a neposkytuje možnost zařadit do nich více analyzovaných jednotek.

1 Druhořadé kampaně a vliv europeizace: teoreticko-konceptuální reflexe

První kapitola konceptuálně nastiňuje teorii voleb druhého řádu, jež je platná nejen při volbách do Evropského parlamentu. Otázka teorie voleb druhého řádu je nejprve uvedena v obecné rovině aplikovatelnosti na jednotlivé volby, přičemž je zde definováno, jaké atributy musí splňovat, aby mohly být takto nazývány. V druhé části první kapitoly je zvláštní pozornost věnována tzv. „druhořadým“ kampaním, které mají svá určitá specifika nejen v délce, obsahu nebo organizaci, ale primárně vycházejí z koncepce druhořadých voleb. Třetí část kapitoly uvádí základní rysy vlivu europeizace na politické strany, která je nejvíce patrná v jednotlivých programatikách a definuje možnosti propojení europeizace a teorie voleb druhého řádu.

1.1 Otázka aplikovatelnosti teorie voleb druhého řádu

Abychom porozuměli kampaním, jež jsou vedeny ve volbách do EP, musíme se nejdříve zaměřit na problematiku samotné teorie voleb druhého řádu. Autoři Reif a Schmitt (1980) po prvních přímých volbách do EP, konaných roku 1979, sestavili teorii, která rozděluje volby na volby prvního a druhého řádu. V rámci teorie je pak specificky vyjádřeno postavení voleb, ale i kampaní, které jim předcházejí. Dle samotného Reifa bylo nejdříve použito označení „hlavní volby“ a „vedlejší volby“. Posléze se ujalo pojmenování volby prvního řádu (first-order election, FOE) a druhořadé národní volby (second-order elections, SOE). (Charvát, Maškarinec, 2020, s. 15)

Volby prvního řádu v parlamentních režimech chápeme jako volby do parlamentního shromáždění, v prezidentských režimech zase jako volby týkající se prezidentského úřadu. Ačkoliv druhořadé volby nemají explicitní dopad na vládní moc, jejich prostřednictvím dávají voliči najevo své preference a názor na konání vládních stran. (Reif, Schmitt, 1980, s. 8). Volby druhého řádu jsou pak popisovány jako méně důležité právě proto, že nehrají žádnou roli při rozhodování o tom, kdo bude vládnout zemi. (Van der Eijk, Franklin, Marsh, 1996, s. 150) Mezi druhořadé volby autoři řadí volby do EP, ale i mnohé ostatní, kterými jsou například doplňovací volby, regionální volby, volby do druhé komory apod. (Reif, Schmitt, 1980, s. 8). V prvořadých volbách se jedná o to, kdo bude vládnout, tuto funkci druhořadé volby nemají, ale i tak jsou nesmírně důležité.

I když existuje řadu druhořadých voleb, je možné je klasifikovat jako všechny ostatní volby, z nichž nevzejde v parlamentních režimech vláda či v prezidentských volbách hlava státu. Evropské volby jsou ve své obecné rovině už prvním aspektem výjimečné, jako jediné je lze totiž pokládat za volby nadnárodní, tedy za volby překračující národní hranice. Důležitou funkcí voleb druhého řádu je, že jsou popisovány jako ověřovací volby (test-election). (Šaradín, 2008, s. 33)

Autoři Reif a Schmitt předkládají obecné znaky, které jsou charakteristické pro druhořadé volby. Prvním definičním bodem voleb je (1) *nižší volební účast* – tu můžeme vysvětlit do značné míry tím, že evropské agendě se dostává menší pozornosti mezi veřejností a že je těžké rozeznat důsledky voleb pro tvorbu politiky v EU. (Van der Eijk, Franklin, Marsh, 1996, s. 152) Druhým definičním bodem druhořadých voleb je (2) *lepší pozice pro malé a nové politické strany*. Zde můžeme vzít v úvahu, že při prvořadých volbách voliči, kteří mají své preference u menších stran a jsou s jejich idejemi spřízněni, dávají přednost větší straně, jež jim je také blízko, neboť v prvořadých volbách jde o vyšší cíl. Naopak u druhořadých voleb mohou dát hlas menší straně, již vnímají jako svou primární volbu. Tudiž hlas v prvořadých volbách může jít k silné, velké a etablované straně, kdežto u druhořadých voleb se mohou voliči rozhodnout pro svou první a jasnou preferenci, třeba i v rámci menší nebo nové politické strany. (Reif, Schmitt, 1980, s. 9). V navazujících pracích Schmitt ještě tento definiční bod doplňuje o vyšší procento hlasů pro protestní a populistické strany. (Šaradín, 2008, s. 34) Třetím znakem je (3) *vyšší procento zneplatněných hlasovacích lístků* (Reif, Schmitt, 1980, s. 9). Jmenovaný definiční bod byl ale několikrát vyvrácen v dalších výzkumech. (Charvát, Maškarinec, 2020, s. 18) Posledním, čtvrtým znakem druhořadých voleb je, že (4) *vládní strany prohrávají*. Strany, které jsou u moci v době druhořadých voleb, mohou být oslabeny, jelikož voliči reagují na tvorbu jejich politiky, i když to nemusí být relevantním tématem pro probíhající volby. Vládní strany mají dle průzkumů z počátku vlády vysokou popularitu, poněvadž stále těží z předvolební euforie. V polovině období popularita klesá a na konci volebního období pak popularita odráží možný volební zisk. (Reif, Schmitt, 1980, s. 9)

S tím souvisí i volební cykly, které jsou rozděleny do tří period: *honeymoon* (do 12 měsíců po volbách), *mid-term* (13. až 36. měsíc po volbách) a *later term* (37. až 48. měsíc po volbách). Tyto volební cykly odrážejí již zmiňovanou popularitu na začátku vládnutí,

pokles uprostřed a zvyšování podpory těsně před následujícími volbami. (Šaradín, 2008, s. 33)

Od prvních voleb do EP v roce 1979 až do dnešní doby je koncept voleb druhého řádu nejméně testovanou a zároveň i nejvíce potvrzovanou teorií, co se týče voličského chování, ale také předvolební kampaně v rámci voleb. (Kovář, 2014, s. 35) Navazující koncepty přicházejí se závěrem, že formování povahy výběru voličů a míra volební účasti je především závislá právě na chování masmédií a politických stran. Rozvíjející teorie přicházejí s tím, že (1) kampaň pro volby do Evropského parlamentu, která je z definičních znaků charakterizovaná za pomoci teorie voleb druhého řádu, je vysoce domestikovaná v souvislosti s výběrem témat, jež se v ní odrážejí. Dalším znakem je (2) nižší míra finančních prostředků, které jsou použity na volby do EP ve srovnání s volbami prvního řádu, a nakonec fakt, že (3) masmédiá se věnují volbám do EP méně, než je tomu v případě voleb prvního řádu. V rámci představených znaků je tedy třeba zohledňovat faktory, mající vliv na voličské chování, tj. zejména chování masmédií a politických stran. (Kovář, 2014, s. 36)

1.2 Otázka „druhořadosti“ volební kampaně do EP

Kampaň do EP, jež probíhá v rámci teorie voleb druhého řádu, má svá určitá specifika. Ta ji odlišují od klasických kampaní, například do národních parlamentů. V kampani související s druhořadými volbami je nutná vyšší míra úsilí politických stran a kandidátů, neboť jsou to právě oni, kteří volby tohoto typu mohou více přiblížit veřejnosti a nabídnout jí jejich program a schopnosti. (Reif, Schmitt, 1980, s. 13) Ve volbách prvního řádu se věnuje kampani daleko větší pozornost ze strany médií, pod čímž si můžeme představit jak tištěná média, rozhlasová či televizní veřejnoprávní, nebo soukromá. Patrná je i větší pozornost ze strany voličů, která je zapříčiněna vyšší prezentací ze stran médií, politických stran a dalších aktérů.

Dle Reifa a Schmitta v předvolební kampani do evropských voleb musí kandidáti soupeřit s dalšími politickými problémy a událostmi. (Reif, Schmitt, 1980, s. 13) Občané věnují pozornost spíše „národní“ aréně, událostem, jež se dějí na domácí scéně, a především pak na vládní úrovni. Pro občana je ve volbách druhého řádu, mezi které řadíme i volby do EP, v sázce méně, než by tomu bylo při parlamentních či prezidentských volbách, v závislosti na formě režimu, ve kterém se nachází. (Reif, Schmitt, 1980, s. 13)

Dalším ze znaků kampaně v druhořadých volbách je forma krátkodobé předvolební kampaně kandidujících politických stran, která probíhá měsíc před samotnými volbami. (Tamtéž) Jelikož se z větší části politické strany soustředí vždy na klíčové parlamentní volby, tak na kampaně do EP nezbývá tolik finančních prostředků a strany se tedy snaží o minimalizaci nákladů spojených s předvolební kampaní. V dnešní době se komunikační platformy politických stran přesunuly do značné míry na sociální sítě, kde je finanční náročnost menší, než by tomu bylo u klasické kampaně, například v rámci inzerce v novinách či u venkovní reklamy. Lépe pak v kampaních u těchto voleb vycházejí strany, jež mají plně rozvinutou organizační strukturu a množství finančních prostředků, pomocí nichž dokáží oslovovat své příznivce, potenciální voliče. Nové formy kampaně již tak závislé na stranické struktuře nejsou. Pokud se stranickým elitám, které jsou zodpovědné za politickou scénu, podaří mobilizovat lídry i elity na střední úrovni, jež zastávají veřejné i stranické funkce, bude mobilizace voličů i za pomoci masmédií lepší. (Reif, Schmitt, 1980, s. 14)

Mezi další rysy, které patří ke kampaním v druhořadých volbách a jsou platné pro volby do EP, můžeme definovat šance na relativně vysoký podíl hlasů strany za nižší volební účasti. (Reif, Schmitt, 1980, s. 14) Pokud si strana zpracuje analýzu, z níž vyjde, že je její možný zisk relativně vysoký při nižší volební účasti, tak se bude snažit minimalizovat náklady kampaně. Nebude chtít věnovat svou sílu a energii na to, aby konkurenční politická strana posílila svou kampaň a „zobecnila“ témata na národní úroveň, kde by mohla stranu poškodit. (Tamtéž) To může být pro takovou stranu kontraproduktivní a jakákoliv cesta tímto směrem může odčerpávat procentní body při samotných volbách.

V dnešní době, a to platí nejen pro druhořadé volby, je na politické scéně platná personalizace politických stran, kdy se do popředí kampaně dostává silný a charismatický lídr strany či hlavní představitelé politických stran a hnutí. Tento fenomén má pak za následek upozadění programatiky stran na úkor prezentace těchto lídrů. Měním se rysem voleb do EP je fakt, že ve volbách nekandidují méně známí lídři (tzv. secon-order politics). Na čelní místa kandidátek se umisťují výrazné stranické či jiné osobnosti, jež nespádají do kategorie krajských, regionálních či lokálních představitelů politických stran. Politické strany nominují čelní straníky do čela voleb s představou vyššího zisku při samotných volbách.

Tím, jak se stávají volby do EP více relevantní, zvyšuje se i frekvence otázek, zda a do jaké míry pro ně platí teorie druhého řádu. Autoři Hix a Marsh, Koepke a Ringe nebo Clark a Rohrschneider uvádějí, že je velice složité aplikovat model teorie voleb druhého řádu na státy střední a východní Evropy, které se staly součástí Evropské unie v roce 2004. Tyto nové demokracie, dle jejich názoru, vykazují výrazné „odchylky“ od definičních znaků Reifa a Schmitta, jež jsou popsány v kapitole 1. 1. Autoři Cabada, Hloušek, Šaradín nebo Kovář, kteří se zaměřují na komparativní analýzy středovýchodních zemí, ale konstatují, že aspekty, mezi které můžeme řadit nižší volební účast, úspěch malých a nových politických stran, ztráta volební podpory vládních stran, zůstávají stejné. Teorie se tedy nemění. Celkově lze základy teorie aplikovat do dnešní doby, ale hranice mezi nimi se oslabuje a stírá se rozdíl mezi prvořadými a druhořadými volbami. (Cabada, 2018)

1.3 Europeizace a teorie voleb druhého řádu

V bakalářské diplomové práci je zkoumána programatika politických stran se zaměřením na evropská a národní témata, s tím také souvisí programatika stran, jež určitým způsobem reaguje na vlivy europeizace. Do popředí zájmu se téma dostalo v první polovině 90. let. Europeizace Ladrech popisuje jako: „*Postupný proces, který přeorientuje směr a tvar politiky do té míry, že politická a ekonomická dynamika ES se stane součástí organizační logiky národní politiky a tvorby politiky.*“ (Ladrech, 1994, s. 69) Ze začátku byl pojem spojen u politických stran s pozitivním, či negativním vymezením vůči členství v EU. (Ladrech, 2002, 393) Užší pojetí europeizace politických stran pak definuje De Winter: „*europeizace politických stran může být definována jako duální, graduální, interaktivní a diferencovaný proces vzniku a vývoje zřetelně vymezených politických stran (což se týká stranického elektorátu, stranického sekretariátu, organizace a programatiky) a stranického systému... na evropské úrovni.*“ (Dürr, Marek & Šaradín, 2004, s. 29)

R. Ladrech vliv europeizace na stranický systém a politické strany nezavrhuje, načež určuje několik aspektů, jak hodnotit tento proces. Přichází s pěti hledisky, na základě kterých je možné zkoumat europeizaci politických stran a stranického systému:

- (1) programové změny;
- (2) změny v organizační struktuře;
- (3) změny v modelech stranické soutěže;
- (4) změna ve vztazích mezi stranou a vládou;

- (5) změna, která je nad národním stranickým systémem. (Ladrech, 2002, s. 396)

Nejvýraznější sférou, kde je zřetelný vliv europeizace na politické strany a jež je klíčová pro tuto práci, je sféra programatických změn, již se jako první snažil uceleněji zachytit Robert Ladrech ve své práci *Europeanization and political parties* z roku 2002. Nastínil propojení evropské integrace a programatik politických stran, tedy europeizaci těchto jednotlivých předvolebních programů. Tento typ vlivu vidí Ladrech jako nejjasnější. V rámci europeizace programatiky můžeme spatřit dvě úrovně, a to kvalitativní a kvantitativní. *Kvantitativní* část změn programatiky politických stran vyvolaných europeizací se zakládá ve zvyšujícím se počtu odkazů na dílčí oblasti evropské integrace v programech politických stran. Rovněž můžeme sledovat vzrůstající počet oblastí evropské integrace, na které je odkazováno. *Kvalitativní* část změn programatiky politických stran lze popsat jako snahu o upřesnění a zpřesnění odkazů na evropskou integraci. S postupující evropskou integrací je možné hovořit o úsilí o zevrubnější zpracování evropských témat v programatice politických stran. Europeizace programatiky politických stran se může projevit i v navýšení odborných studií evropské integrace z rukou stranických specialistů nebo nárůstem implementace částí programatik z evropských stranických federací do programatiky jednotlivých národních politických stran. (Ladrech, 2002, s. 397)

Postupem času budou jednotlivé předvolební programy politických stran ohledně evropské problematiky propracovanější, neboť bude patrnější dopad EU na jednotlivé oblasti politiky. (Ladrech, 2002, s. 397) Chování politických stran závisí na změně prostředí, což je způsobeno vlivem EU. Strany pak dle tohoto působení mění svou povahu a chování. (Smrčková, Hloušek, 2011, s. 111) Všechny tyto komponenty pak zaručují větší odborné znalosti v evropské politice a větší snahu integrace evropské dimenze na domácí politiku. Volební programy pro volby do EP vykazují z podstaty věci větší míru europeizace než volební programy, jež jsou určeny pro národní, regionální nebo lokální volby. (Ladrech, 2002, s. 396)

Dle jedné skupiny autorů (Blondel, Sinnott a Svensson 1998) se v důsledku europeizace volby do EP proměnily. V průběhu času došlo v programech politických stran ke snížení negativních témat vůči EU a EP. Autoři upozorňují, že existuje souvislost mezi čerpáním finančních prostředků z EU a volební účastí ve volbách do EP v dané zemi. V rámci stranického systému mají výhodnější postavení strany se silnou environmentální

politikou, protože voliči si přejí koordinaci této problematiky na evropské úrovni. Podobně pozitivní výsledek mohou mít i antiintegrační strany. (Weber, 2009, s. 56)

Autoři Hobolt, Spoon a Tilley (2009) přehodnocují základní myšlenku teorie voleb druhého řádu, kterou je ztráta hlasů ve volbách do EP pro vládní strany. Většina vládních stran bývá více proevropská než jejich voliči, tento názorový rozkol se projevuje v podobě nízkého počtu hlasů od voličů pro tyto strany. Příznivci politických stran vyjadřují prostřednictvím voleb nesouhlas s řešením otázek evropské integrace. Avšak doposud zůstává vliv europeizace na evropské volby méně patrný. (Weber, 2009, s. 56)

2 Postoje českých politických stran k evropské integraci

Druhá kapitola se věnuje otázce postojů českých politických stran k procesu evropské integrace. Na základě přístupu k evropské integraci a s využitím dosavadních studií jsou strany v první části nejprve typologicky vymezeny dle autorů Taggareta a Szczerbiaka a dvojice Kopeckého a Muddea. V další části je obecně nastíněn vývoj europeizace programatiky českých politických stran. V závěrečné části kapitoly je pozornost soustředěna na shrnutí postojů zkoumaných současných politických stran k procesu evropské integrace.

2.1 Typologizace postojů českých politických stran k evropské integraci

Postoje politických stran k evropské integraci lze členit různými způsoby. Pro účely této práce je klasifikace zaměřena na analyzované politické strany, jež byly součástí PS PČR v roce 2019 a zároveň kandidovaly do EP. Jmenovitě se jedná o strany a hnutí: ANO 2011, Občanská demokratická strana (ODS), Česká pirátská strana (Piráti), Starostové a nezávislí (STAN), TOP 09, Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD), Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) a Česká strana sociálně demokratická (ČSSD).

Typologicky, vzhledem k postojům politických stran k evropské integraci, bývá primárně uváděna Taggartova a Szczerbiakova koncepce tzv. tvrdého (*hard*) a měkkého (*soft*) euroskepticismu. *Tvrký euroskepticismus* je definován jako zavrhování celé politické a ekonomické integrace v rámci Evropské unie a opozice vůči vstupu či setrvání země v tomto společenství. Tento typ je na české politické scéně reprezentován SPD. KSČM se nachází na hraně mezi tzv. tvrdým a měkkým euroskepticismem. *Měkký euroskepticismus* je definován jako nahodilá opozice vůči evropské integraci, v pojetí českých stran zde může být zařazena ODS.

Koncept byl posléze přepracován P. Kopeckým a C. Muddem², jenž přichází s propracovanější koncepcí, aplikovatelnou na země Visegrádské čtyřky. Autoři udávají dvě základní dimenze. V rámci podpory idejí jsou uvedeni *eurofilové a eurofobové*.

---

² Dalšími teoretiky, jež předkládají typologii politických stran k evropské integraci, jsou N. Conti a L. Verzichelli nebo C. Flood a S. Usherwood. (Kopeček, 2004)

Eurofilové mohou být zastánci nadnárodního útvaru či „jen“ ekonomické integrace. *Eurofobové* jsou pak opozicí k evropské integraci. Druhá dimenze jejich typologizace udává *EU-optimisty a EU-pesimisty*. První z nich věří v Unii a její další rozvoj, *pesimisté* pak představují opozici k aktuálnímu stavu EU a jsou skeptičtí vůči následnému rozvoji. Dle kombinace těchto dvou dimenzí je možné uvést čtyřčlennou typologizaci českých politických stran. (Kopeček, 2004, s. 242-243)

Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea.

Dimenze podpory evropské integrace			
Dimenze podpory EU		<i>Eurofilové</i>	<i>Eurofobové</i>
	<i>EU-optimisté</i>	Euroentuziastické (podporují „Evropu“ v obou dimenzích) ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09³, STAN⁴, Piráti⁵	Europragmatické (nepodporují základní myšlenky evropské integrace, ale podporují další rozvoj EU) ANO 2011⁶, KSČM⁷
	<i>EU-pesimisté</i>	Euroskeptické (podporují základní ideje evropské integrace, ale odmítají současný vývoj EU) ODS	Euroodmítavé (odmítají „Evropu“ v obou dimenzích) SPD⁸

Zdroj: Kopeček, 2004, s. 244, doplněné o nově vzniklé strany, zpracoval autor

³ Strana TOP 09 je brána jako proevropská bez výhrad s preferencemi pro federální EU. (Marek, 2010, s. 65)

⁴ Hnutí STAN je dle komentátorky Kateřiny Šafaříkové bráno jako proevropské. (Šafaříková, 2019)

⁵ Piráti jsou definováni jako proevropská strana. (Bureš, 2019)

⁶ ANO 2011 lze stěží ideologicky definovat (Kubánek, 2016, s. 331). Z vyjádření předsedy hnutí vyplývá, že je pragmatické. (Plevák, 2019)

⁷ KSČM osciluje na hranici mezi euroodmítavými a europragmatickými stranami. (Kopeček, 2004, s. 244)

⁸ SPD je považováno za euroskeptické hnutí. (Aktuálně.cz, 2019)

Strany lze také rozdělit na dvě skupiny: *etablované* a *nově vzniklé*. Mezi etablované se mohou řadit strany: ODS, ČSSD, KDU-ČSL nebo KSČM se standardními politickými profily (Hanley, 2011, s. 119). Charakter nově vzniklých pak vykazují strany a hnutí: ANO 2011, Piráti, TOP 09, SPD nebo hnutí STAN.

2.2 Europeizace programatiky českých politických stran

Proces europeizace stranického systému se nejzřetelněji projevuje v programových změnách jednotlivých politických stran. Tím, jak roste význam evropské integrace, dochází i ke změně v oblasti programové. Strany jsou nuceny reagovat na změny, jež postihují integrační proces Evropské unie. (Havlík, Valterová, 2007, s. 84)

V programatice politických stran můžeme v pojetí České republiky spatřit vliv evropských témat už od roku 1993, kdy došlo k vytvoření samostatného státu. V těchto letech používaly politické strany slogany typu „zpátky do Evropy“. Ústřední myšlenkou bylo ukotvení ČR v kontextu evropských hodnot, kultury, ale také navázání vztahů s EU. (Hloušek, Pšeja, 2008, s. 303) Příkladem takových stran mohou být Občanská demokratická strana, jež po revoluci považovala za nejdůležitější cíl začlenění České republiky do evropských společenství, nebo KDU-ČSL, která požadovala nejen ekonomickou integraci, ale také vojenskou a politickou. (Havlík, Valterová, 2007, s. 85) Ačkoliv politické strany usilovaly o začlenění ČR do ES, jejich programy se tomuto tématu příliš nevěnovaly. (Hloušek, Pšeja, 2008, s. 303-304) „*České politické strany začaly významněji do své programatiky včleňovat témata evropské integrace a EU na konci 90. let 20. století.*“ (Frízlová, Kozlová. Málek & Švestka, 2006, s. 36)

Restrukturalizace programatiky politických stran směrem k evropské integraci tedy přišla až před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 1998, a především pak v kampani před volbami v roce 2002. Zde už lze zpozorovat přímé vlivy europeizace na jednotlivé programy. Témata, jež rezonovala kampaní, byla: (1) vstup České republiky do EU, (2) následný vývoj EU, (3) jednotná měna a další aspekty, které jsou přímo spjaty s unijní problematikou. Politické strany byly nuceny reagovat na vstup ČR do EU, začaly se kladně, či negativně vymezovat vůči EU, což mělo za následek výraznou europeizaci obsahu jejich politických programů. Vrchol nastal v roce 2004, kdy se konaly první volby v ČR do EP. Posléze byly evropské otázky opět upozaděny. (Hloušek, Pšeja, 2008, s. 303)

Evropská témata, jež jsou obsažena v programech politických stran, mohou být posléze řazena do čtyř základních skupin:

- (1) *přijetí a členství* – problematika, která byla diskutována především kolem roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU, téma mimo jiné nastavilo a formovalo vztah politických stran k evropské integraci, řešila se i otázka referenda či přípustnost dojednaných přechodných období;
- (2) *budoucnost EU a postavení České republiky v rámci EU* – diskuze ohledně jednotné měny, nadnárodního či mezivládního modelu nebo bezpečnostních otázek a role USA v evropské obraně a bezpečnosti;
- (3) *fondy EU* – čerpání finančních prostředků jako příležitost pro ČR a jejich efektivní využívání;
- (4) *podpora rovných práv či nediskriminace*. (Hloušek, Pšeja, 2008, s. 303-304)

V programech se zvyšuje výskyt samostatných částí, které reflektují postoj politické strany k evropské integraci a které se vyjadřují k jednotlivým oblastem integrace a dotýkají se budoucnosti vztahu k EU jako takové. Politické strany si pak na základě europeizace programatik vytvářejí „evropsky zaměřené“ programy. Prostor v programatikách je pak tedy věnován buď v samostatné kapitole, nebo v rámci zahraniční politiky. (Havlík, Valterová, 2007, s. 85)

2.3 Postoje vybraných politických stran

V této části kapitoly je pozornost soustředěna na shrnutí postojů zkoumaných současných politických stran k procesu evropské integrace.

ANO 2011

Hnutí ANO 2011 je historicky spojeno s Andrejem Babišem a období vzniku spadá do poloviny roku 2011. Ve svých projevech A. Babiš kritizoval tehdejší politickou situaci, politický establishment. V senátních volbách roku 2012 neuspěl. V roce 2013, při předčasných volbách do PS, představilo hnutí pouze kandidáty a základní teze, na rozdíl od ostatních stran, které uvedly klasické propracované volební programy. Z hlediska snahy oslovit voliče napříč spektrem není snadné hnutí ideologicky definovat. (Kubánek, 2016, s. 329-331)

Hnutí ANO 2011 se profiluje jako proevropsky orientované, avšak postoje jsou v programové části reflektovány reformní tematikou. Hnutí na jedné straně vyzdvihuje základní myšlenky evropské integrace, členství v EU, což by ho mohlo řadit mezi eurofilů⁹, ale v otázce přijetí eura a postojům k elementárním politikám EU, kterými jsou společná zemědělská politika nebo měnová politika, zaujímá negativní stanovisko. (Program hnutí ANO, 2019) Výroky Andreje Babiše, jakožto předsedy hnutí, pak obsahují proklamace o ziscích a výhodách z členství v EU. Sám se v několika rozhovorech vyjádřil, že má pragmatický postoj k EU a evropské integraci. (Plevák, 2019) Hnutí se ve svém programu kladně vyjadřuje v otázkách soudržnosti nebo regionální politiky EU. Pozitivně se také staví k vnitřnímu trhu EU. ANO 2011 ale zásadně odmítá větší vliv EU v oblasti daňové politiky.

V institucionálních otázkách požaduje hnutí jasné vymezení a posílení Evropské rady. Ta by měla být dominantní a rozhodující složkou v záležitosti dělby moci mezi Evropskou komisí, Parlamentem a Evropskou radou. (Program hnutí ANO, 2019) Voliči ANO jsou více proevropští než samotné hnutí. Dle dat Sociologického ústavu AV ČR jsou voliči hnutí např. velkými stoupenci jednotné zahraniční politiky a polovina voličů hnutí ANO se domnívá, že by evropská integrace měla pokračovat. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

Občanská demokratická strana (ODS)

ODS je pravicová konzervativní strana, je často charakterizována jako euroskeptická, měkce euroskeptická či euro-pesimistická, členové strany pak sami sebe nazývají eurorealisty. (Marek, Baun, 2010, s. 58-59) Evropská témata reflektují zaprvé na ekonomické rovině. Jako příklad může být uveden liberální jednotný trh, kde budou odstraněny všechny bariéry. Strana je také pro implementaci legislativy, jež podporuje vyšší úroveň právního státu (Program ODS, 2019) Strana vystupuje proti hlubší integraci.

Z vyjádření Jana Zahradila, jako lídra kandidátky, je patrné, že strana preferuje vícerychlostní Evropu, odmítá hlubší integraci a je pro posílení národních států, jež mají mít poslední slovo při rozhodování. (Zahradil, 2019) Měkce euroskeptický postoj k EU vychází u občanských demokratů z tradičních konzervativních postojů strany. Pro ODS je

---

⁹ Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea, s. 18.

typické, že ačkoliv je strana spíše euroskeptická, její stoupenci pohlíží na EU opačným pohledem, jsou proevropští. (Marek, Baun, 2010, s. 170)

Česká pirátská strana (Piráti)

Piráti se v českém stranickém systému vyskytují delší dobu, avšak ve volbách do PS uspěli až v roce 2017. Strana bývá definována jako protestní, zaměřující se na mladší městské voliče. V rámci idejí odpovídá pirátským hnutím v západoevropských zemích. (Krčál, Naxera, 2018, s. 503)

Současné postoje českých Pirátů jsou proevropské, avšak s nejasnou pozicí v řadě otázek. Strana vidí primární proces rozhodování EU u Evropského parlamentu. Požaduje setrvání ČR v rámci hlavního proudu evropské integrace, kde budou prosazovány národní zájmy. Nesdílí se stranou ODS názor na vícerychlostní Evropu. Podporuje prvky přímé demokracie. Co lze řešit na národní či regionální úrovni, by mělo být dle strany na této úrovni řešeno a EU by do toho neměla zasahovat. Pirátská strana vidí hlubší spolupráci v oblastech společné politiky školství, vědy a výzkumu. Stejně jako ODS je pro zachování čtyř základních svobod (pohyb lidí, zboží, služeb a informací). (Pirátská strana, 2021) Postoj k euru má strana ambivalentní, v zásadě je strana pro přijetí, ale předkládá možná rizika v rámci strukturálních problémů eurozóny. (Pirátská strana, 2021)

Voliči Pirátů jsou dle analýzy Sociologického ústavu AV ČR proevropští. K EU se staví pozitivně, jsou pro pokračující proces evropské integrace. V otázce společné zahraniční politiky jsou voliči rozpolceni, půlka myšlenku podporuje, druhá nikoliv. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

Svoboda a přímá demokracie (SPD)

Svoboda a přímá demokracie je politické hnutí vedené podnikatelem Tomiem Okamurou, které nahradilo dřívější hnutí Úsvit přímé demokracie (Úsvit). Strana je výrazně personalizovaná svým předsedou. Prezентují pravicový populismus a nacionalismus. Ve volbách roku 2017 se umístili na čtvrtém místě se ziskem více než 10 % hlasů, díky pozornosti, kterou věnovali otázkám národa, jeho ohrožení migrací a EU. (Krčál, Naxera, s. 504)

Hnutí Svoboda a přímá demokracie, dříve Úsvit přímé demokracie, je euroodmítavou stranou¹⁰ se znaky populismu. Ve svém programu má mimo jiné i referendum o vystoupení z EU. Hnutí Svoboda a přímá demokracie je pro volný pohyb zboží, služeb a práce, ale pouze na úrovni suverénních národních států. Je zásadně proti hlubší evropské integraci. Negativně se vymezuje k migraci a islámskému náboženství. (Politický program SPD, 2021) Postoje představitelů stran úzce korespondují s představami voličů.¹¹

Voliči hnutí Úsvit přímé demokracie, na které navázalo hnutí SPD, se v analýze, jež byla provedena Sociologickým ústavem AV ČR, jasně vyslovili proti jednotné zahraniční politice EU a proti prohlubování evropské integrace. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Komunistická strana Čech a Moravy je v českém stranickém systému stranou europragmatickou až euroodmítavou. Má velmi ambivalentní postoj k evropské integraci, jenž je ovlivněn její ideologií. V některých textech je nazývána jako antiintegrační strana. (Havlík, Valterová, 2007) Dle autorů, kteří se zabývají kategorizací stran v přístupu k evropské integraci, je stěží zařaditelná. Pohybuje se na hranici mezi tvrdou a měkkou euroskeptickou typologizací a rovněž ji lze stavět na pomezí mezi europragmatické a euroodmítavé strany.¹² EU chápe jako kapitalistický projekt, který oslabuje národní státy. Podle KSČM se jedná o „*nedemokratické, antisociální, neoliberální seskupení států, které nerespektuje rovnost mezi svými členy.*“ (Marek, Baun, 2010, s. 61) I přes tento pohled strana chápe EU jako nevyhnutelný historický proces, šanci pro spolupráci evropských levicových stran.

V rámci evropských témat se strana staví negativně k nadnárodnímu charakteru EU. Ve straně je heterogenita názorů vůči EU s mírným přesahem euroskeptického křídla. KSČM posléze přijala členství v EU jako politickou realitu, staví se k ní však kriticky. Strana je proti přijetí jednotné měny bez referenda, proti užší spolupráci a případné federalizaci na úkor národních států. (Marek, Baun, 2010, s. 63) Voliči KSČM jsou stejně

---

¹⁰ Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea, s. 18.

¹¹ Zdroj: Tomio Okamura, 2021.

¹² Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea, s. 18.

euroskeptičtí jako strana samotná. Jsou proti prohlubování evropské integrace a zastávají negativní postoj ke společné zahraniční politice. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

Česká strana sociálně demokratické (ČSSD)

Sociální demokracie je proevropská politická strana, která je pro přijetí eura po dořešení strukturálních problémů eurozóny. Od začátku podporuje všechny kroky spojené se začleněním do EU. Strana se nebojí progresivní evropské integrace, popřípadě následné federalizace. Na úrovni EU chce především prosazovat národní zájmy. Sociální demokraté berou EU jako: „*záruku mírového vývoje, ekonomické prosperity, sociální stability a lepší mezinárodní pozice.*“ (Marek, Baun, 2010, s. 63)

Strana si je vědoma, že v rámci EU bude mít ČR silnější postavení na mezinárodním poli. Podporuje silné evropské instituce. (Marek, Baun, 2010, s. 63) Mluví o posilování kompetencí Evropské komise a pravomocí EP. Rovněž podporuje spolupráci v oblasti daňové a sociální politiky, výzkumu, vývoje a vzdělávání. (Evropa a my, 2021, s. 4) Ačkoliv strana vystupuje proevropsky, její voliči jsou v tomto ohledu nejednotní. (Marek, Baun, 2010, s. 170)

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

KDU-ČSL je středoprávní konzervativní křesťanská strana. Strana je proevropským subjektem. Pozitivně se vyjadřuje k evropské integraci, v rámci českých politických stran patří k největším příznivcům členství v EU. Strana podporuje federální přístup a prohlubování evropské integrace. Kladně se vyjadřuje k hlubší integraci v oblasti bezpečnosti, obranné a zahraniční politiky. Členství strana bere jako možnost rozhodovat o dění na evropské úrovni a aktivně se zapojovat v rozhodování. (Marek, Baun, 2010, s. 61)

Společnou měnu v rámci eurozóny považuje strana za možnost ekonomické stability ČR. (KDU-ČSL, 2021) Voliči KDU-ČSL jsou stejně jako strana proevropští. Jsou pro pokračování hlubší evropské integrace, ale i pro jednotnou zahraniční politiku EU. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

TOP 09

TOP 09 je politická strana, jež vznikla odštěpením od KDU-ČSL. Založena byla Karlem Schwarzenbergem a Miroslavem Kalouskem, kteří byli členy KDU-ČSL. Již od počátku svého působení strana disponovala dvěma velkými voličskými elektoráty. Ve městech se jednalo o středoprávní voliče a příznivce občanských demokratů (ODS) nebo Zelených. Na venkově šlo o konzervativní voliče a nespokojené kandidáty z řad KDU-ČSL. Klíčové bylo spojení s hnutím STAN. Strana se prezentuje jako liberální. (Bureš, 2012, s. 145-146)

Strana TOP 09 patří mezi euroentuziasty¹³. TOP 09 je pro co nejrychlejší vstup do eurozóny, ČR má být v „rychlejšímu pruhu“ integrace. Pokud jde o evropská témata, strana se staví kladně k vytvoření jednotného trhu a zachování čtyř základních svobod. Podporuje posilování nadnárodních institucí Evropské unie. V otázkách evropské integrace strana souhlasí s navázáním společné bezpečnosti a obranné politiky v těsném vztahu k NATO. (TOP 09, 2021) Její voliči jsou proevropští. Stejně jako členové strany, podporují pokračování hlubší integrace v rámci EU nebo společnou zahraniční politiku. (Sociologický ústav AV ČR, 2014)

Starostové a nezávislí (STAN)

Hnutí STAN je středovým subjektem českého politického spektra. Bylo nejprve spojeno se stranou TOP 09, na jejíž kandidátce bylo v letech 2010 a 2013 hnutí uvedeno. Posléze v roce 2017 už kandidovali jako samostatný subjekt. S TOP 09 tvořili ve volbách do EP v letech 2014 a 2019 koalici. (Maškarinec, 2020, s. 11) Ve volbách do PS 2021 kandiduje hnutí STAN v koalici s Piráty.

Hnutí Starostové a nezávislí jsou euroentuziastickým¹⁴ hnutím podporující hlubší integrační proces. STAN prosazuje dodržování principu subsidiarity, tedy rozhodování, které je občanům nejbližší. Hnutí je pro přijetí eura. Odmítnutí eura, jakožto jádra evropské integrace, by dle hnutí znamenalo odsunutí České republiky na periferii Evropské unie. Souhlasí s jednotným vnitřním trhem. (Euractiv, 2021) Proevropské postoje reflektuje i předseda hnutí Vít Rakušan, jenž kritizuje postoj prezidentů Václava Klause (za ODS)¹⁵

---

¹³ Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea, s. 18.

¹⁴ Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea, s. 18.

¹⁵ V. Klaus, bývalý předseda Občanské demokratické strany. Prezident ČR v letech 2003 až 2013. Zastává negativní postoje k evropské integraci. Sám sebe nazývá euroskeptikem. (Skulínek, 2020, s. 62)

a Miloše Zemana Evropské unii. Dodává, že členství je předně samozřejmé pro mladou generaci v ČR. (Rakušan, 2019)

3 Analýza témat v kampani před volbami do EP 2019

Cílem třetí kapitoly je analýza programatiky politických stran ve volbách do EP 2019 s ohledem na přítomnost národních a evropských témat. Je sledováno, nakolik jsou v jednotlivých volebních programech politických stran akcentovány národní a evropské otázky. Zároveň je vyhodnocen výskyt pozitivitu a negativitu, který lze identifikovat v rámci zvolených relevantních témat.

3.1 Metodologický postup

Provedena je kvalitativní obsahová analýza programů politických stran. Kritéria pro výběr politických stran a hnutí jsou dvojí. Zaprvé musejí být zastoupeny v PS PČR a zadruhé musejí kandidovat ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2019. Důvody, proč jsou takto stanoveny, vychází z jejich možného úspěchu ve volbách. Sekundární příčinou je povědomí občanů o existenci subjektů a propracovanost programů. Jako relevantní jsou vybrány programy stran a hnutí ANO 2011, ODS, Pirátů, Spojenců pro Evropu (parlamentní koalice strany TOP 09 a hnutí STAN), SPD, KDU-ČSL, KSČM a ČSSD.

Pro potřeby analýzy bylo nutné témata obsažená v programatice typově rozdělit vzhledem k jejich obsahu. Byla vymezena témata evropská, národní a témata v rámci kategorie ostatní, jež nelze zařadit do dvou předchozích kategorií. Rozdělení témat je obsahem *tabulky č. 2 s názvem Typologizace témat volebních programů*. Základní jednotkou analýzy jsou relevantní věty či souvětí, přičemž v případech, kdy každá část souvětí obsahuje jiné téma, došlo k jeho rozdělení a s oběma či více částmi je s ohledem na tematický obsah pracováno jako s odděleným základními jednotkami.

Tabulka č. 2: Typologizace témat volebních programů

Evropská témata
<ul style="list-style-type: none">
• Působnost EU
• Institucionální skladba EU
• Působnost a pozice ČR ve sféře EU
• Integrace EU
• Politika EU
• Spolupráce zemí na úrovni EU v dalších oblastech

Národní témata
<ul style="list-style-type: none"> • Působnost státu • Národní politika • Institucionální skladba ČR • Politika, jež není explicitním vyjádřením agendy EU a zároveň nespadá do třetí kategorie • Zbylá témata národního charakteru
Ostatní témata
<ul style="list-style-type: none"> • Otázky na úrovni mezinárodní politiky (postoje k mezinárodním organizacím) • Obecná prohlášení vycházející z ideologie

Zdroj: vlastní zpracování

Pro vymezení míry negativity v evropských tématech obsažených v programech jednotlivých stran je využita metoda *Comparative Manifesto Project* (CMP). Byla vytvořena skupinou vědců při Mannheimském centru pro evropský sociologický výzkum (Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung). Jeho cílem je shromažďovat a analyzovat volební programy (manifesty) k volbám do Evropského parlamentu. První analýzy CMP metodou proběhly mezi lety 2002 až 2005. Soustředily se na volební programy do EP v letech 1979–2004. (Euromanifesto Study, 2016)

Metoda CMP pracuje se 7 vymezenými tematickými oblastmi, v nichž definuje 56 kategorií. Pro účely našeho výzkumu je relevantní první oblast vymezená jako zahraniční vztahy. V jejím rámci jsou určeny podkategorie 108 „Evropská integrace: pozitivně“ a 110 „Evropská integrace negativně“. Zde jsou verbalizovány kladné a záporné odkazy na evropská témata, která jsou uvedena v *tabulce č. 3: Vymezení pozitivních a negativních odkazů v programech pomocí metody CMP*

Tabulka č. 3: Vymezení pozitivních a negativních odkazů v programech pomocí metody CMP

Evropská unie: pozitivně
<ul style="list-style-type: none"> • Připojení země k EU nebo být stále členem společenství • Je žádoucí rozšiřovat EU • Zvyšování kompetencí EU

<ul style="list-style-type: none"> • Zvyšování pravomocí EP
Evropská unie: negativně
<ul style="list-style-type: none"> • Nesouhlas s konkrétními evropskými politikami • Nesouhlas s čistým příspěvkem země do rozpočtu EU

Zdroj: Werner, Laceywell, Volkens, 2011, s. 15, zpracoval autor

3.2 Programatika politických stran

Tato část je zaměřena na analýzu četnosti evropských, národních a ostatních témat v programech stran a hnutí: ANO 2011, ODS, Piráti, STAN+TOP 09 (koalice: Spojenci pro Evropu), SPD, KDU-ČSL, KSČM a ČSSD. Jedná se o následující programy pro volby do EP 2019:

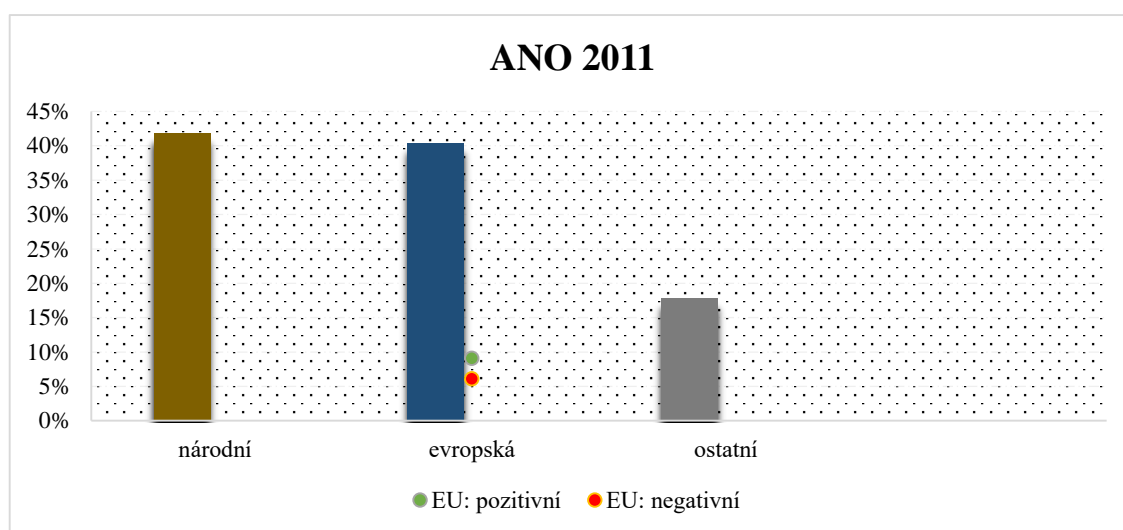
- ANO 2011: *Česko ochráníme, tvrdě a nekompromisně;*
- ODS: *Jsmo srdcem Evropy, chceme být slyšet;*
- Piráti: *20 priorit Pirátů pro Evropský parlament;*
- STAN + TOP 09 (Spojenci pro Evropu): *Naše vize pro Evropu;*
- SPD: *Česká republika na prvním místě;*
- KDU-ČSL: *Pro lepší Evropu;*
- KSČM: *Nenechme to tak!;*
- ČSSD: *Pro férovou Evropu: sebevědomé prosazování zájmů!*

3.2.1 ANO 2011

Ve volebním programu hnutí ANO 2011 (Akce nespokojených občanů 2011) je analyzováno celkem 230 vět. V programu bylo použito 41,8 % (96) vět, jež reflektují národní otázky, které se zabývají migrací se zaměřením na ČR, ochranou národních zájmů a kvalitou potravin v České republice. Dále 40,4 % (93) vět pojednává o evropských otázkách. Hnutí pozitivně kvituje snahu v boji proti daňovým únikům, možné vytvoření společné zahraniční a bezpečnostní politiky a kladně se vyjadřuje k jednotnému trhu a možnostem jeho dokončení. Negativně hodnotí evropskou byrokracii. Hnutí také kritizuje nedostatečnou komunikaci mezi Evropskou komisí a Radou, odmítá hlasování

kvalifikovanou většinou v daňových otázkách na místo jednomyslnosti¹⁶. Z toho v rámci *Comparative Manifesto Project* metody je pozitivně identifikováno 9,1 % (12) odkazů. Strana podporuje setrvání v Evropské Unii i rozšíření Unie. Dále je negativně klasifikováno 6,1 % (8) odkazů. Nesouhlasí s již zmiňovanou daňovou politikou nebo kvótami na přerozdělování uprchlíků. Kategorie ostatních témat obsahuje 17,8 % (41) vět. Hnutí se v programu celkově zaměřuje na reformu EU, migrační krizi, rozpočet EU, kohezní politiku, program Erasmus+, digitalizaci a dvojí kvalitu potravin. (Volební program hnutí ANO 2011, 2021)

Graf č. 1: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ANO 2011

Zdroj: vlastní zpracování

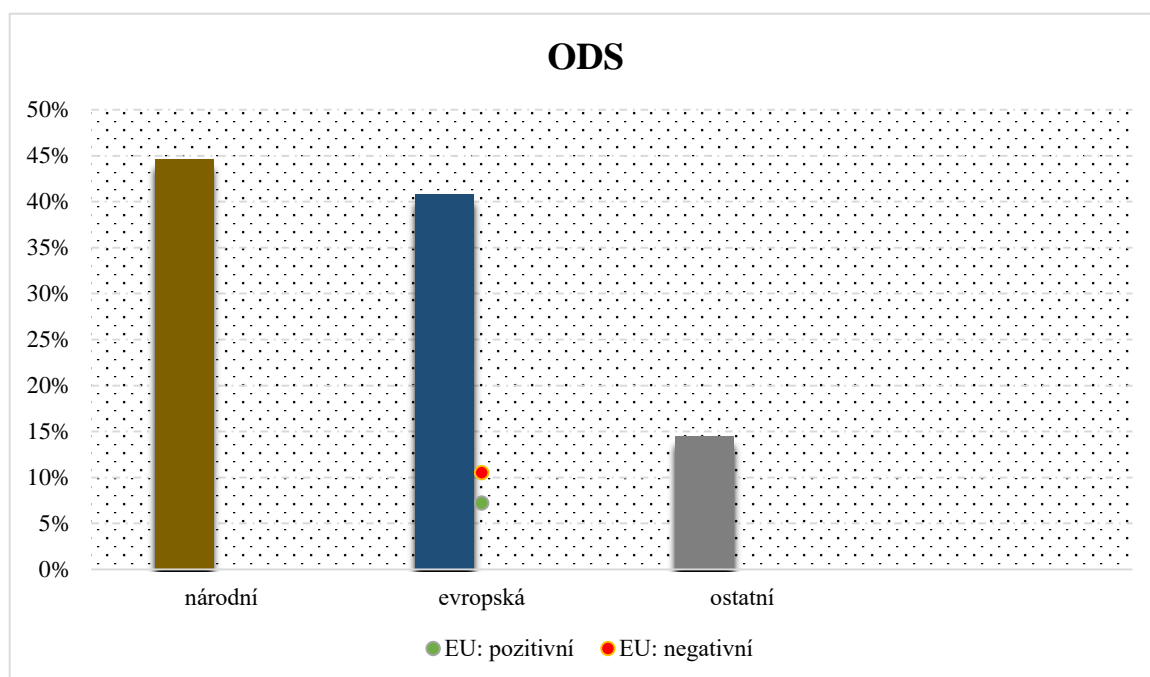
3.2.2 ODS

V programu Občanské demokratické strany je analyzováno 152 vět, z čehož národní tematiky bylo 44,7 % (68) vět a evropské 40,8 % (62). Národním tématům dominovaly ekonomické cíle, nebo ochrana českých zemědělců. V souvislosti s evropskými tématy podporuje ODS dojednávání dalších smluv Evropské unie o volném obchodu s rostoucími, zejména asijskými ekonomikami, pozitivně hodnotí vybudování schengenského prostoru. Je proti nadbytečné regulaci trhu a přijímání nepotřebné legislativy, dále je například proti snahám sjednotit daně a daňový základ v EU. V rámci *Comparative Manifesto Project* bylo pozitivně uvedeno 7,2 % (11) vět. Kladně se staví k členství ČR v EU, ale také k rozšiřování Unie. Negativních odkazů bylo identifikováno 10,5 % (16). Nesouhlas

¹⁶ Jednomyslné hlasování znamená, že pro návrh jsou všechny odevzdané hlasy. (Consilium Europa, 2020)

vyjadřuje s návrhem na společnou daňovou politiku, má výhrady k přerozdělování finančních prostředků na společnou zemědělskou politiku EU. Ostatní témata představují 14,5 % (22). Občanská demokratická strana se v programu zabývá problematikou volného trhu, bezpečností, energetikou, vědou a výzkumem, digitální Evropou, zemědělstvím a venkovem, dále také životním prostředím. V souvislosti s mezinárodními tématy, jež jsou zakomponována v ostatních tématech, se věnuje brexitu či organizaci NATO. (Volební program ODS, 2021)

Graf č. 2: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ODS

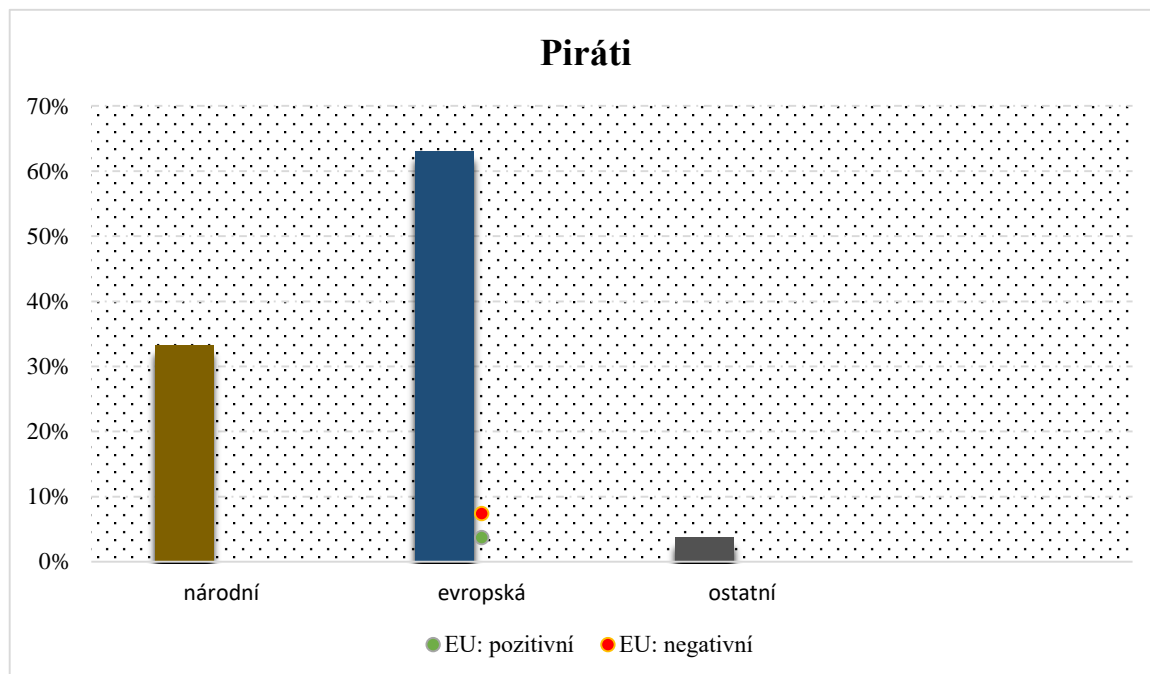
Zdroj: vlastní zpracování

3.2.3 Piráti

Česká pirátská strana ve svém programu vytvořila pro volby do Evropského Parlamentu v roce 2019 dvacet priorit. Celkem bylo hodnoceno 27 vět. Klasifikováno je 33,3 % (9) vět, které spadají do národních otázek, jež se například zaměřovaly na modernizaci železniční dopravy v České republice, rozvoj regionů a venkova. Evropská témata byla obsažena z 63 % (17). Strana kladně hodnotí prosazování jednotného digitálního trhu. Negativně hodnotí laxní pravidla pro dotace, lobbistické aktivity a evropskou byrokracii. Pozitivní témata jsou v rámci *Comparative Manifesto Project* metody reprezentována 3,7 % (1), což představuje potvrzení členství v EU. Negativní tematika tvoří 7,4 % (2) a spadá do ní například nespokojenost s evropskou byrokracií. Ostatní témata jsou ve volebním

programu pokryta z 3,7 % (1), což se týká obecných proklamací ohledně bezpečnosti a míru v Evropě. Obecně se program věnuje svobodě, klimatické udržitelnosti a spravedlnosti. (Volební program České pirátské strany, 2021)

Graf č. 3: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu Pirátů

Zdroj: vlastní zpracování

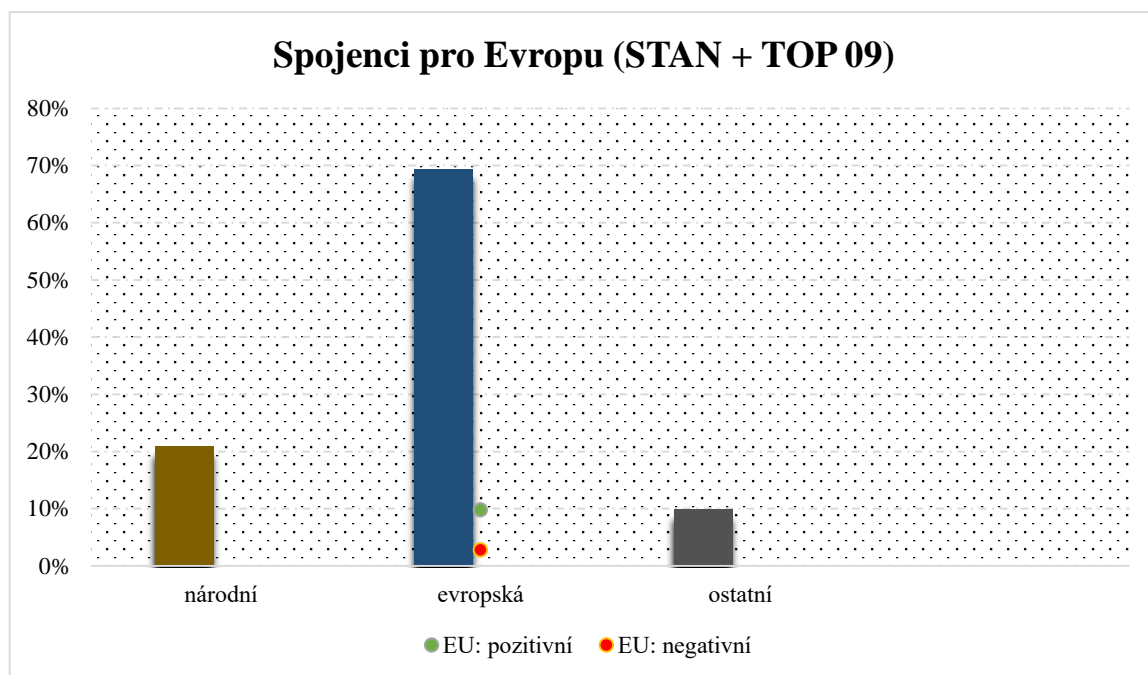
3.2.4 Spojenci pro Evropu (STAN a TOP 09)

Volební program jediné koalice, jež kandidovala ve volbách do EP 2019, se nazývá „*Naše vize pro Evropu*“. Koalice se skládá ze dvou hlavních politických stran: Starostové a nezávislí a TOP 09. U koalice je zkoumáno 245 vět. V programatice se vyskytuje 20,8 % (51) národních témat, mezi která se řadí ekonomické cíle, klima v rámci ČR, kvalita potravin a ochrana spotřebitele. Evropských témat je obsaženo 69,4 % (170). Politické seskupení kladně hodnotí rozpočtovou odpovědnost EU, podporuje nastavení pravidel pro novou digitální ekonomiku, včetně omezení role oligarchů. Správnou cestu v rámci zemědělské politiky EU vidí u „greeningu“ (= ozelenění). Koalice kritizuje nevýhodné nastavení ekonomických vztahů Unie s Čínou. Na základě *Comparative Manifesto Project* metody je pozitivně hodnoceno 11,4 % (28) témat. Ukotvení ČR v EU je pro koalici základní premisou. Souhlasí s posílením pravomocí EP a ostatních nadnárodních institucí. *Comparative Manifesto Project* metodou je identifikováno 2,9 % (7) otázek. Kritizuje například unijní právo v odvětví energetiky, služeb či digitálního trhu nebo řadu výjimek

ve vnitřním trhu, kterými zvýhodňují, nebo naopak oslabují ekonomické subjekty. Ostatní témata jsou obsažena v 9,8 % (24). (Volební program Spojenců pro Evropu, 2021)

Graf č. 4: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu Spojenců pro Evropu

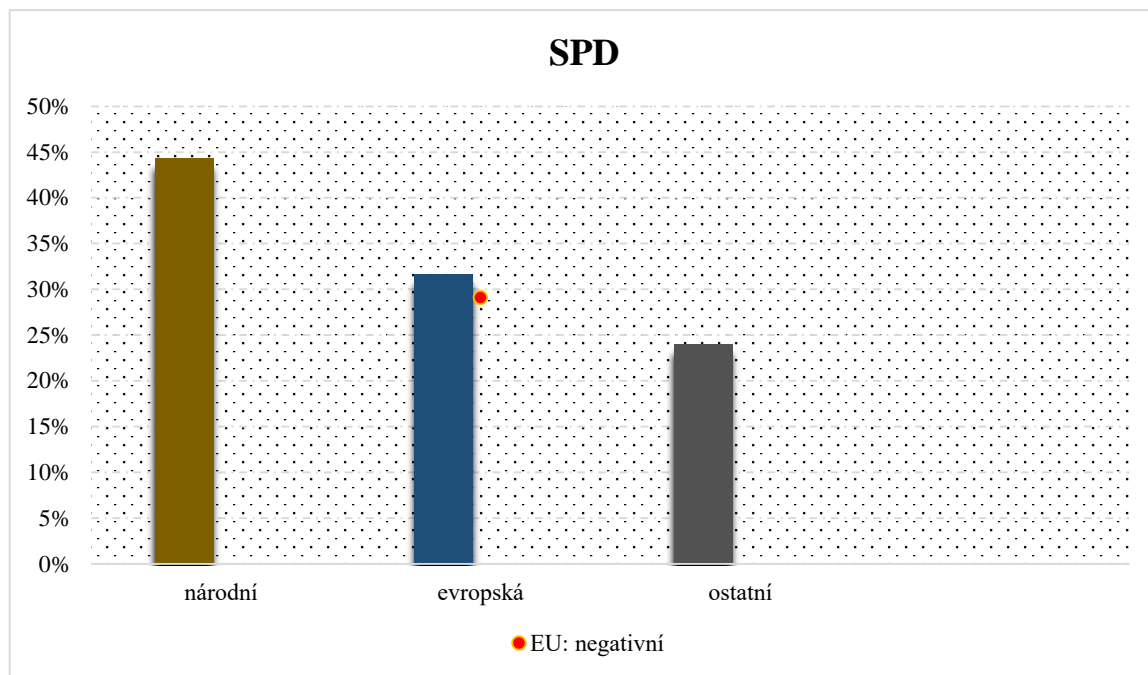
Zdroj: vlastní zpracování

3.2.5 SPD

Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD) má ve svém volebním programu pro volby do EP 2019 k analýze 79 vět, z čehož s národní tematikou je spojeno 44,3 % (35) prohlášení, které souvisí s omezováním práv českých občanů či ztrátou národní suverenity. Evropské zaměření je interpretováno v 31,6 % (25). Na základě Comparative Manifesto Project je negativní postoj k EU vyjádřen v 29,1 % (23). Hnutí se ve svém volebním programu domnívá, že je EU nereformovatelná. Z tohoto důvodu chce vyvolat referendum o vystoupení ČR z Unie. Nestojí o prohlubování pravomocí nadnárodních institucí. Mimo metodu *Comparative Manifesto Project* hnutí SPD dále obviňuje EU z vpuštění „nepřizpůsobivých imigrantů“, z podpory solárních baronů v rámci obnovitelných zdrojů energie, a je euroskeptická také k evropské podpoře neziskových organizací. EU se dle jejich programu podobá totalitnímu super státu. Pozitivní postoj není v programatice obsažen. SPD se ve svém volebním programu věnuje

vymezením vůči EU. Uvádí témata, s nimiž by v EU nesouhlasili, a která by naopak podpořili. Ve volebním programu bylo identifikováno 24,1 % (19) ostatních témat. (Volební program hnutí SPD, 2021)

Graf č. 5: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu SPD

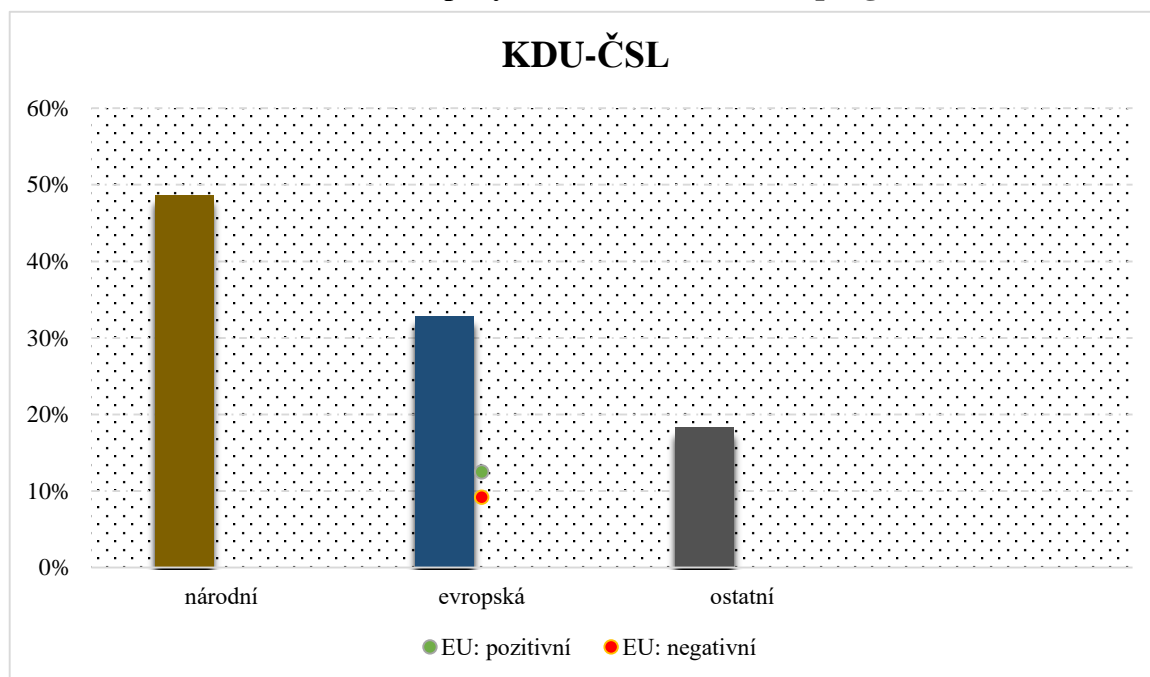
Zdroj: vlastní zpracování

3.2.6 KDU-ČSL

Ve volebním programu Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové je analyzováno 152 vět. Z hlediska kategorizace programových témat je zde uvedeno 48,7 % (74) vět, které se věnují národní tematice, evropské otázky reprezentuje 32,9 % (50) vět. Za národní téma strana považuje tradice, hodnoty a rodinu. Kladně vnímá vnitřní obchod EU a proces dokončení legislativního rámce volného pohybu služeb. Dle *Comparative Manifesto Project* metody je v programu obsaženo 12,5 % (19) pozitivních vět pojednávajících o EU. KDU-ČSL například plně podporuje členství v EU. Negativně je detekováno 9,2 % (14) případů. Strana se zásadně vymezuje proti politice přijetí Turecka do EU. V kategorii ostatních témat, mezi která patří obecná ideologická prohlášení, mezinárodně politická témata, je 18,4 % (28) vět. Vyšší nárůst této sekce je spojen právě s obecnými ideologickými proklamacemi strany, například: „*KDU-ČSL je politická strana hodnotově jasně ukotvená: Jsme strana křesťanských hodnot, tradic, konzervativní*

a proevropská.“ (Pro lepší budoucnost, 2021) Celkově se strana věnuje bezpečné a spravedlivé Evropě, efektivnější a štíhlejší Evropě, jež je blíže občanům, Evropě přátelské rodině nebo moderní a technologické Evropě a přírodě. (Volební program KDU-ČSL, 2021)

Graf č. 6: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu KDU-ČSL

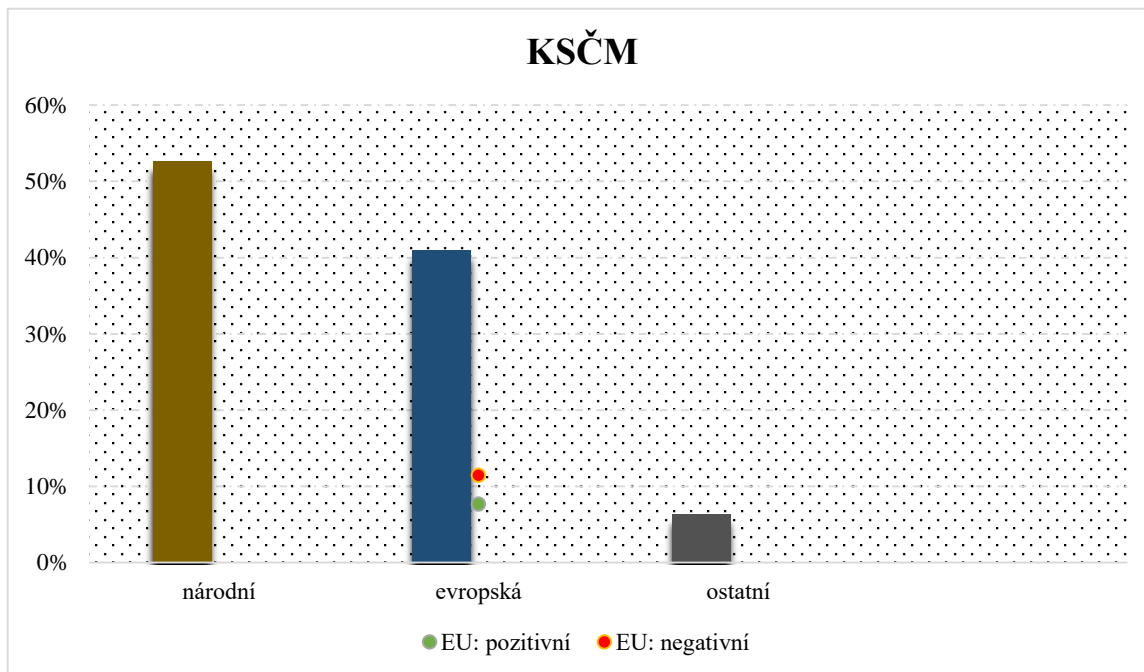
Zdroj: vlastní zpracování

3.2.7 KSČM

Komunistická strana Čech a Moravy má ve svém programu pro volby do EP 2019 k analýze 78 vět. V oblasti národní tematiky je jich obsaženo 52,6 % (41). V rámci národních témat vévodí ekonomické, politické a sociální otázky. Evropská témata tvoří 41 % (32). Z hlediska *Comparative Manifesto Project* je pozitivně identifikováno 7,7 % (6) vět a negativně pak 11,5 % (9). Strana například požaduje výrazné posílení pravomocí Evropského parlamentu. Mimo metodu CMP strana plně podporuje nejvyšší evropské standardy ochrany pracujících, družstevní podnikání, inovace a moderní podniky. Negativně se strana staví proti prohlubování integrace, záporný postoj zaujímá vůči současné obchodní politice EU a nadnárodním korporacím. Komunisté odmítají zřízení Evropského obranného fondu. Ostatní témata jsou analyzována v 6,4 % (5). Jako nadnárodní téma strana zmiňuje globální problematiku sucha. Celkově volební program obsahuje témata kvality zboží, vymezení se vůči euru, daním a daňovým rájům, odmítání

militarizace Evropy, snižování suverenity členských států apod. (Volební program KSČM, 2021)

Graf č. 7: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu KSČM

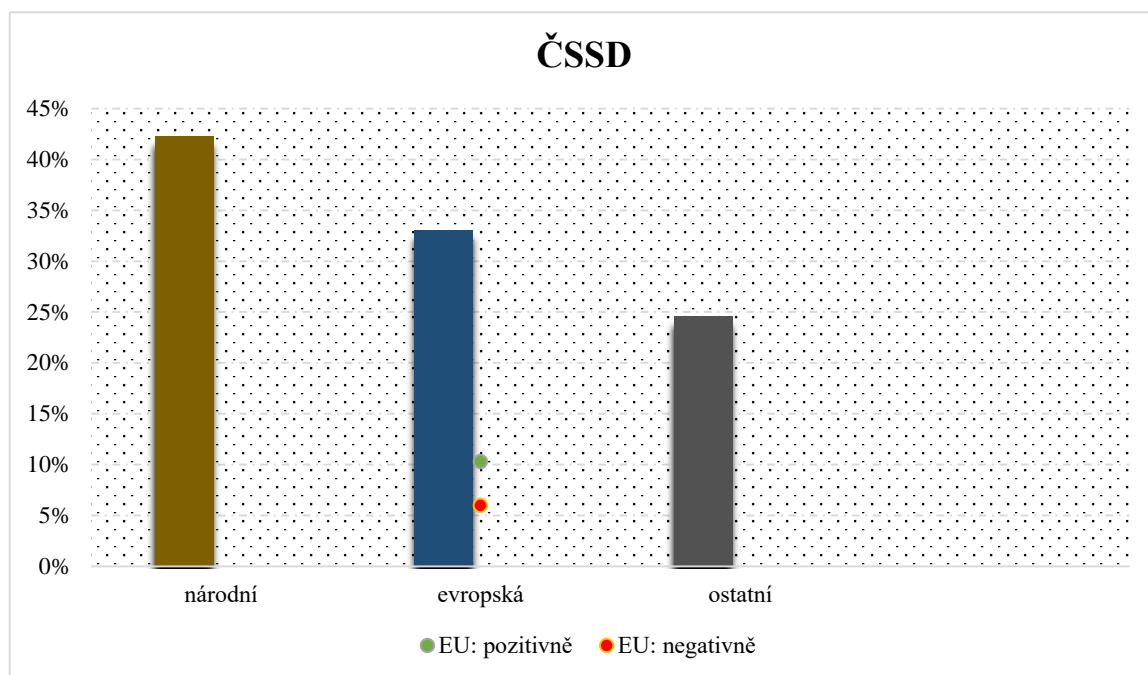

Zdroj: vlastní zpracování

3.2.8 ČSSD

Volební program České strany sociálně demokratické obsahuje 281 vět, které jsou postoupeny analýze. Dominují národní témata, kterých je 42,3 % (119). Mezi ně můžeme počítat kvalitu potravin, mzdové otázky, zdravotnické otázky, nezaměstnanost nebo chudobu. Evropská tematika se v programatice objevuje v 33,1 % (93). V souvislosti s metodou *Comparative Manifesto Project* je identifikováno 10,3 % (29) pozitivních vět a 6 % (17) negativních. ČSSD se staví pozitivně k členství v EU, je pro rozšíření Unie. Dále obecně podporuje Schengenský prostor, podporuje společný trh EU a také Společnou zemědělskou politiku. Negativně se staví k návrhům ohledně společné daňové politiky nebo ke kvótám. Nesouhlasí s odchodem Spojeného království z EU nebo se zbytečným cestováním mezi Brusel a Štrasburkem během zasedání EP. Ostatní témata jsou v programatice identifikována v 24,6 % (69). Jedná se o ideologické proklamace nebo změnu klimatických podmínek. (Volební program ČSSD, 2021)

Graf č. 8: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ČSSD

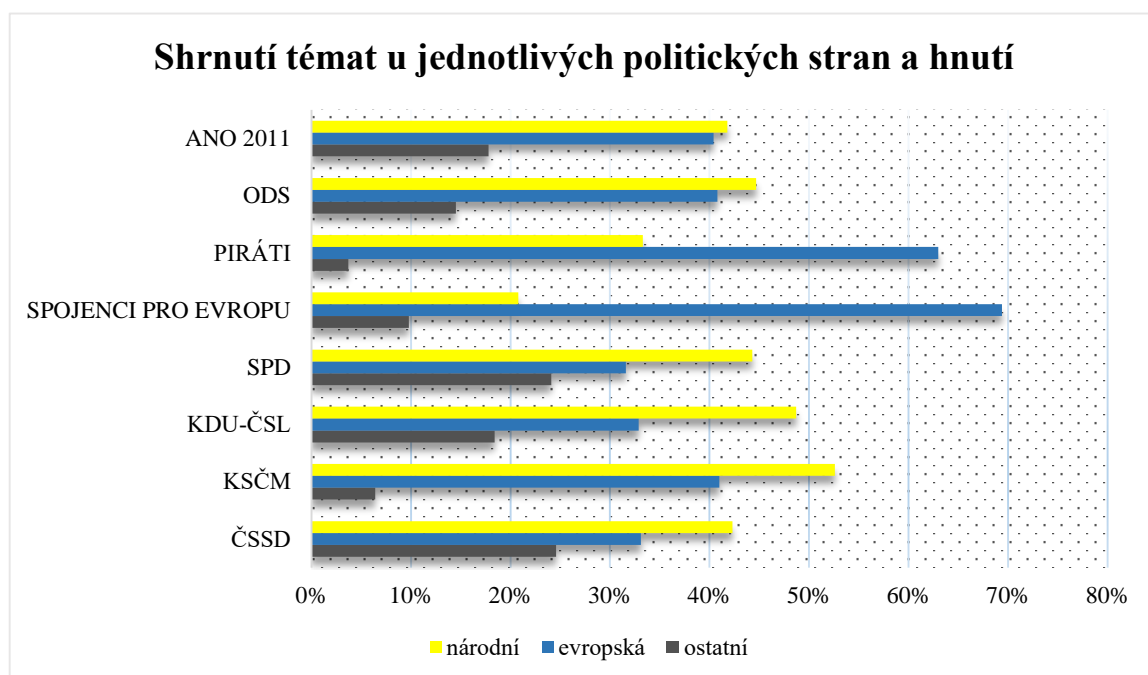

Zdroj: vlastní zpracování

3.3 Volby do EP 2019: národní nebo evropská témata

Z provedené analýzy volebních programů pro volby do Evropského parlamentu 2019 vyplývá, že české politické strany a hnutí ve většině případů upřednostňují národní témata před evropskými.

Graf č. 9: Shrnutí témat ve volebních programech jednotlivých politických stran a hnutí

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č. 9, jenž shrnuje témata ve volebních programech jednotlivých politických stran a hnutí, je patrné, že národní témata sice převyšují, ale nikoliv zcela zásadně. Ve volebním programu hnutí ANO 2011 je zastoupení národních a evropských otázek vyrovnané. Stejně tak je tomu v případě Občanské demokratické strany, která má sice více otázek národních než evropských, nicméně procentuální rozdíl mezi tématy je minimální. Česká pirátská strana ve svých 20 prioritách pro Evropský Parlament akcentovala výrazně více evropských otázek než národních. Koalice Spojenci pro Evropu (hnutí STAN a strany TOP 09) ve svém obsáhlém volebním programu jednoznačně upřednostnila evropská témata před národními. V porovnání s ostatními kandidujícími politickými stranami a hnutími je u tohoto subjektu patrné největší zastoupení evropských otázek.

Hnutí SPD preferovalo národní témata. V programu tohoto subjektu je také vyšší množství ostatních otázek, což je zapříčiněno akcentací ideologických proklamací. Z grafu vyplývá, že volební program strany KDU-ČSL formuluje více národních otázek než evropských. Vyšší procentuální zastoupení mají i ostatní témata. Komunistická strana Čech a Moravy, stejně tak jako sociální demokraté, upřednostnila národní témata před evropskými. Všechny politické subjekty, kromě koalice Spojenců pro Evropu (hnutí STAN a strany TOP 09) a Pirátů, které kandidovaly do Evropského parlamentu v roce 2019, měly ve svých volebních programech vyšší procento zastoupení národních témat, nicméně i přes tuto skutečnost nelze hovořit o prostou dominanci národních otázek.

Volební programy etablovaných politických stran jsou si svými národními tématy podobné. Všechny tyto strany upřednostňují vyšší množství národních otázek před evropskými. Přístup nových politických stran a hnutí je variabilnější; proevropské strany a hnutí (viz koalice Spojenci pro Evropu) vykazují vyšší zastoupení evropských témat než národních. V rámci volebního programu koalice je viditelná vyšší míra specializace na evropské otázky. Stejně tak je tomu i v případě České pirátské strany. Hnutí ANO 2011 svá témata rozdělila do dvou vyrovnaných bloků témat. Hnutí SPD se pak staví vůči Evropské unii kriticky.

V rámci skupiny etablovaných tradičních stran, kam řadíme ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM, bylo v programech akcentováno větší množství národních otázek na úkor evropských. Ve volebních programech ČSSD a KDU-ČSL převažují národní témata. Nejvíce národních otázek akcentuje Komunistická strana Čech a Moravy, poté následuje již zmíněná KDU-ČSL. Evropským tématům se nejvíce věnuje Občanská demokratická strana, přesto však v jejich programu dominují národní otázky.

V souvislosti s novějšími politickými stranami a hnutími je škála poměrů evropských a národních témat pestřejší. Do této skupiny subjektů řadíme ANO 2011, Českou pirátskou stranu, Spojence pro Evropu (koalici hnutí Starostové a nezávislí a strany TOP 09) a hnutí SPD. Evropská témata nejvíce rezonovala u koalice Spojenců pro Evropu a Pirátů. Naopak nejnižší zastoupení evropských otázek bylo identifikováno u hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). V programu vládního hnutí ANO 2011 je poměr témat vyvážený.

Z provedené analýzy vyplývá, že v kampani před volbami do EP 2019 tvoří národní otázky primární zdroj znění politického programu. Převaha národních témat je u etablovaných stran v českém stranickém systému zřetelná. Evropská témata jsou pak ve volebních programech více zastoupena u novějších stran.

Závěr

Bakalářská diplomová práce se zabývala analýzou témat, jež byla politickými stranami akcentována v kampani před volbami do Evropského parlamentu (EP) v roce 2019. Cílem bakalářské diplomové práce *Kampaň před volbami do EP 2019: národní nebo evropská? Případová studie České republiky* byla analýza, nakolik se do volební kampaně politických stran před volbami do EP v České republice v roce 2019 promítla evropská témata, tj. zda a nakolik dochází k posunu v zaměření kampaně směrem k posilování skutečně evropské dimenze, či naopak daná kampaň tematicky reflektovala spíše témata národní v souladu s předpoklady teorie druhého řádu. Prostřednictvím obsahové analýzy programatiky jednotlivých parlamentních stran zastoupených v roce 2019 v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky se práce zabývala tím, do jaké míry byla v kampaních obsažena evropská či národní témata. Byly stanoveny následující výzkumné otázky:

VO 1: *Jaká témata byla politickými stranami předkládána v kampani do EP 2019 jako hlavní, jednalo se o témata národní či evropská?*

VO 2: *Která z vybraných politických stran ve volebním programu nejvíce akcentovala evropská témata? Naopak, u kterých stran evropská dimenze témat spíše absentovala?*

VO 3: *U kterých politických stran identifikujeme v rámci programových evropských témat negativní postoje k evropské integraci? A naopak, u kterých stran převládá pozitivní tematické vymezení?*

První část práce byla věnována konceptuálnímu ukotvení tématu. Otázka tematické orientace volebních programů stran před volbami do EP byla objasněna v kontextu teorie voleb druhého řádu a v souvislosti s postupnou europeizací stranické programatiky. Ve druhé kapitole byly následně nastíněny postoje českých politických stran k evropské integraci. Za tímto účelem byla i využita typologizace autorů Taggareta a Szczerbiaka a dvojice Kopeckého a Muddea. Třetí analytická kapitola se zaměřovala na zodpovězení výzkumných otázek. Zde byla provedena obsahová analýza volebních programů s využitím metody Comparative Manifesto Project. Tato metoda dále rozpracovávala, za uvedených specifíků v rámci kapitoly 3. 1., negativní a pozitivní postoje politických stran a hnutí ve vztahu k evropské integraci.

První výzkumná otázka (*Jaká témata byla politickými stranami předkládána v kampani do EP 2019 jako hlavní, jednalo se o témata národní či evropská?*) byla reflektována v třetí kapitole, kde je elementárním prvkem obsahová analýza volebních programů. Politické strany a hnutí v rámci voleb do Evropského parlamentu 2019 využívali ve většině případů témata, jež se zaměřovala na národní otázky. Volebám dominovalo téma dvojí kvality potravin na českém trhu nebo migrace. Tyto otázky se staly stěžejními v programech většiny politických stran a hnutí. Spolu s migrací zaujímaly přední strany volebních programů. Mezi tyto strany a hnutí je možno řadit ANO 2011, ČSSD, SPD a KSČM. Ostatní subjekty se tématům věnovaly v porovnání méně. Volební program občanských demokratů vykazoval vyrovnané hodnoty evropských a národních otázek, stejně tak tomu bylo u hnutí ANO 2011. Z evropských otázek bylo stěžejním tématem řízení Evropské unie, především pravomoci Evropského parlamentu, Evropské komise a Evropské rady, což bylo nejvíce patrné v programu hnutí ANO 2011. Mezi další evropské téma patřilo rozšíření Evropské unie či přerozdělování finančních prostředků na evropské úrovni. Jako další pozitivní témata, jež byla v kampani akcentována, se může řadit problematika energetiky, klimatu či životního prostředí, sociální politika, daňový systém, digitální Evropa či reforma institucí.

Z analýzy vyplývá, že politické strany a hnutí v České republice pro volby do EP zvolily jako primární témata ve svých volebních programech národní otázky, což je v souladu s předpoklady teorie voleb druhého řádu. Prostřednictvím zmiňované analýzy je identifikována převaha domácích témat nad těmi evropskými.

Druhou výzkumnou otázkou bylo, *která z vybraných politických stran ve volebním programu nejvíce akcentovala evropská témata? Naopak, u kterých stran evropská dimenze témata spíše absentovala?* Vyšší počet evropských témat ve volebních programech do Evropského parlamentu se projevil u koalice Spojenci pro Evropu, jež byla složena z hnutí Starostové a nezávislí a strany TOP 09. Do evropských voleb spolu kandidovali již podruhé.¹⁷ Tento subjekt vykázal 69,4 % evropských témat, což představuje nejvyšší procentuální zastoupení ze všech parlamentních stran a hnutí, které kandidovaly do EP. Koalice akcentovala společnou ochranu klimatu EU, posílení společné

---

¹⁷ Koalice hnutí STAN a strany TOP 09 spolu do Evropského parlamentu kandidovali již v roce 2014. (TOP 09, 2014)

ochrany hranice EU, důraznější postup EU vůči politice Ruska či posílení unijních protikorupčních nástrojů a jednotný digitální trh.

Česká pirátská strana, která taktéž vykazala vyšší počet evropských otázek, ve svém volebním programu do EP zveřejnila *20 priorit Pirátů pro Evropský parlament*¹⁸. Nižší počet evropských témat byl také identifikován u ODS či ANO 2011. Tyto dva subjekty vykazaly spíše vyrovnaný počet evropských a národních témat. Evropská dimenze témat absentovala u hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura. Zde je objeven nejnižší výskyt evropských otázek, konkrétně 31,6 %. V programu SPD se vyskytovala témata spojená s imigrací, netolerancí k islámu, nacionalistickými prvky či celkovým odmítáním EU a požadavkem na vypsání referenda o odchodu z EU. Méně evropských odkazů bylo obsaženo také v programu strany KDU-ČSL. Zde je však nutné podotknout, že strana vykazovala nižší míru evropských i národních témat na úkor témat ostatních. Ta obsahovala ideologická vyjádření a mezinárodní otázky, jež nejsou primárně spjata s EU.

Třetí výzkumná otázka (*U kterých politických stran identifikujeme v rámci programových evropských témat negativní postoje k evropské integraci? A naopak, u kterých stran převládá pozitivní tematické vymezení?*) analyzovala počet negativních a pozitivních vyjádření politických stran a hnutí k EU. K této výzkumné otázce bylo zapotřebí využít metodu CMP, která tyto dva pojmy specifikovala a přišla s vlastní kategorizací, jež je uvedena v Kapitole 3.1. Nejvíce pozitivních odkazů na EU bylo identifikováno u strany KDU-ČSL. Tato strana, vykazující nižší počet evropských témat, ovšem dle specifik metody CMP hodnotila EU nejvíce pozitivně. Druhým subjektem, jenž projevoval vůči EU kladné postoje, byla koalice Spojenci pro Evropu. Třetí stranou byla ČSSD.

Nejvíce negativních témat vykazalo hnutí SPD, konkrétně se jednalo o hodnotu 29,1 %. Výsledky CMP metody prezentují, že u tohoto subjektu nebyly zaznamenány pozitivní odkazy na EU. Dalšími stranami, jež měly vyšší procento negativních příspěvků ve vztahu k EU, byly ODS a KSČM. U politických stran a hnutí bylo v průměru objeveno 10 % negativních i pozitivních vyjádření. Výjimkou je již popisované hnutí SPD.

---

¹⁸ Česká pirátská strana pro volby do Evropského parlamentu 2019 zpracovala 20 priorit Pirátů pro Evropský parlament. (Volební program Pirátů, 2019)

Možnosti budoucího výzkumu spočívají v analýze, jež by zkoumala všechny politické strany a hnutí, které byly zastoupeny v PS PČR od prvních voleb do EP v ČR. Tedy v letech 2004, 2009, 2014 a 2019. V souvislosti s tím je možné identifikovat vývoj evropských a národních témat ve volebních programech a analyzovat, zda je u některých politických stran patrný nárůst evropských či národních témat. Bakalářská diplomová práce byla zaměřená pouze na analýzu volebních programů parlamentních stran a hnutí. Vynechány byly neparlamentní subjekty, jež v roce 2019 rovněž kandidovaly do Evropského parlamentu.

Seznam literatury

Aktuálně.cz (2019, 26. červen). *ANO chce „obnovit Evropu“, SPD bude u Salviniho. S kým zasednou Češi v europarlamentu.* Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament/cesti-zastupci-v-novem-europarlamentu-k-jakym-fracim-se-pri/r~2557a6ae973311e9a049ac1f6b220ee8/>

Blondel, J., Sinnott, R., Svensson, P. (1998). *People Parliament in the European Union. Participation, Democracy, and Legitimacy.* Oxford: Oxford University Press.

Bureš, J. (2012). Volby v České republice v roce 2010: fenomén nových stran TOP 09 a VV. *Politics in Central Europe*, 8(2), 141–151.

Bureš, M. (2019, 27. květen). *Volby do Evropského parlamentu vyhrálo hnutí ANO.* Dostupné z <https://www.finance.cz/523764-vysledky-voleb-do-evropskeho-parlamentu/>

Cabada, L. (2018). *Volby do Evropského parlamentu – stále ještě volby druhého řádu?* Dostupné z https://www.politicsincentraleurope.eu/index.php?page=current_issues&subpage=editorial

Consilium Europa. (2020, 23. březen). *Systém hlasování. Jak Rada hlasuje.* Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/unanimity/>

ČSSD. (2021, 7. březen). *Evropa a my.* Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/evropa-a-my.pdf>

Dürr, J., Marek, D., Šaradín, P. (2004). Europeizace české politické scény – politické strany a referendum o přistoupení k Evropské unii. *Mezinárodní vztahy*, 39(1), 27–49.

Dvořáková, I. (2010). Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza. *AntropoWebzin*, 2, 95–100.

Eijk Van Der, C., Franklin, M., Marsh, M. (1996). What Voters Teach Us About Europe Wide Elections: What Europe-Wide Elections Teach Us About Voters. *Electoral Studies*, 15(2), 149–166.

Euractiv. (2021, 7. březem). *Přijetí eura politické strany rozděluje. Často jej ale odmítají, nebo s přijetím váhají.* Dostupné z <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/jasnemu-postoji-k-prijeti-eura-se-strany-spise-vyhybaji/>

European Election Studies. (2016). Euromanifesto Study. Dostupné z www.eeshomepage.net/?page_id=32

Frízlová, I., Kozlová, M., Málek, O., & Švestka, J. (2006). Vliv europeizace na české politické strany. *International Institute of Political Science of Masaryk University*, 1–40.

Hanley, S. (2011). Dynamics of New Party Formation in the Czech Republic 1996-2010: Looking for the Origins of a Political Earthquake. *Sociologický časopis*, 47(1), 115–136.

Havlík, V. (2011). A breaking-up of a pro-European concensus: Attitudes of Czech political parties towards the European integration (1998-2010). *Communist and Post Communist Studies*, 44, 129–147.

Havlík, V., Valterová, A. (2007). Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu. *Slovenská politologická revue*, 7(4), 77–103.

Havlík, V., Vykoupilová, H. (2007). Two dimensions of the Europeanization of election programmes: The case of the Czech Republic. *Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity* 3, 121–142.

Hloušek V., Pšejka P. (2008). Evropeizace politických stran a stranického systému v České republice. *Politologický časopis*, 9(4), 299–317.

Charvát, J., P. Maškarinec. (2020). *Volby do Evropského parlamentu v Česku v roce 2019: stále ještě druhořadé volby?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

KDU-ČSL. (2021, 7. březem). *Pro lepší Evropu.* Dostupné z <https://www.kdu.cz/archiv/volby-do-ep-2019/program>

Kopeček, L. (2004). Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat? *Politologický časopis*, 5(3), 240–262.

Kovář, J. (2014). Europeizace volebních programů pro volby do EP. *Politické vědy*, 17(3), 32–67.

Krčál, P., Naxera, V. (2018). Populistická konstrukce národa ohroženého migrací: CAQDAS volebního diskurzu českých parlamentních voleb v roce 2017. *Sociológia*, 50(5), 491–523.

Kubánek, M. (2016). Role populismu ve volebním marketingu hnutí ANO před parlamentními volbami v roce 2013. *Středoevropské politické studie*, 18(4), 319–353.

Ladrech, R. (2002). Europeanization And Political Parties. *Party Politics*, 8(4), 389–403.

Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*, 65(3), 682–693.

Marek, D., Baun, M. (2010). *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal.

Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Časopis pedagogika*, 65(2), 113–142.

Maškarinec, P. (2020). Analýza prostorové podpory a stranického nahrazení na příkladu hnutí Starostové a nezávislí (STAN): Vstup nového subjektů do stranického systému České republiky. *Politické vědy*, 23(1), 8–31.

Mocek, O., Petlach, M., Hudečková, Z. (2019). The European Parliament Election and Czech Political Parties: Much Ado about nothing? *Slovak Journal of Political Sciences*, 20(1), 5–28.

Nový, M. (2013). Volební účast a její determinanty ve starých a nových demokraciích Evropy. *Sociológia*, 45(2), 195–228.

Okamura, T. (2021, 27. březen). *Evropská unie není pouze nedemokratická, je přímo protidemokratická*. Dostupné z <https://www.spd.cz/evropska-unie-neni-pouze-nedemokraticka-je-primo-protidemokraticka/o-stolu-chvalili-prinosy-eu-hoste-udalosti>

Pirátská strana. (2019). *Mezinárodní vztahy*. Dostupné z <https://www.pirati.cz/program/dlouhodoby/mezinarodni-vztahy/>

Pirátská strana. (2019). *Stanovisko k euru*. Dostupné z <https://www.pirati.cz/program/temata/euro/>

Plevák, O. (2019, 27. červenec). *Ondřej Kovařík: Sdílím pragmatismus pana premiéra. Liberální frakce je pro nás optimální půda*. Dostupné z <https://euractiv.cz/section/eurovolby-2019/interview/ondrej-kovarik-prestoze-sdilim-pragmatismus-pana-premiera-liberalni-frakce-je-pro-nas-optimalni-puda/>

Rakušan, V. (2019, 1. květen). *Dříve spolu státy válčily, teď sedí u jednoho stolu, chválí přínosy EU hosté Událostí, komentářů*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2802296-drive-spolu-staty-valcily-ted-sedi-u-jednoh>

Reif, K., Schmitt, H. (1980). *Nine Second-Order National Election – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results*. *European Journal of Political Research*, 8, 3–44.

Smrčková, M., Hloušek, V. (2011). *Europeizace programatiky bulharských a rumunských politických stran*. *Středoevropské politické studie*, 13(2-3), 110–134.

Sociologický ústav. (2014, 20. květen). *Jak vidí budoucí uspořádání EU voliči jednotlivých stran?* Dostupné z <https://www.soc.cas.cz/aktualita/jak-vidi-budouci-usporadani-eu-volici-jednotlivych-stran>

Svoboda a přímá demokracie. (2021, 7. březen). *Politický program SPD*. Dostupné z [Program - SPD - Svoboda a přímá demokracie](#)

Šafaříková, K. (2019, 24. květen). *Nevíte koho? Tady je tahák, jak se rozhodnout v eurovolbách*. Dostupné z <https://www.respekt.cz/politika/nevite-koho-tady-je-tahak-jak-se-rozhodnout-v-eurovolbach>

Šaradín, P. (2008). *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Šárovec, D. (2018). Nástup nových politických stran v ČR od roku 2013: hnutí ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie pohledem konceptu novosti. *Sociológia*, 50(1), 78–113.

TOP 09. (2014). Volby 2014 do Evropského parlamentu. Dostupné z <https://www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/>

TOP 09. (2021). *Evropská unie*. Dostupné z <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/evropska-unie/>

Velelá, L., Vachtl, J. (2019, 21. květen). *S námi se budou lidé mít jako v Bavorsku, láká Svoboda před eurovolbami*. Dostupné z https://www.idnes.cz/volby/evropsky-parlament/2019/rozstrel-volby-evropsky-parlament-kdu-csl-europoslanec-pavel-svoboda.A190507_152642_domaci_chtl

Volební program České pirátské strany. (2019). *20 priorit Pirátů pro EVROPSKÝ PARLAMENT*. Dostupné z <https://www.pirati.cz/program/europarlament2019/>

Volební program ČSSD. (2019). *Pro férovou Evropu*. Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/volby-do-ep-argumentar-final.pdf>

Volební program hnutí ANO. (2019). *Česko ochráníme tvrdě a nekompromisně*. Dostupné z <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ano-cesko-ochranime.pdf>

Volební program hnutí SPD. (2019). *Česká republika na prvním místě*. Dostupné z <https://eu2019.programydovoleb.cz/strana/spd/program>

Volební program KDU-ČSL. (2019). *Pro lepší Evropu*. Dostupné z <https://www.kdu.cz/aktualne/ruzne/program-kdu-csl-pro-volby-do-evropskeho-parlamentu>

Volební program KSČM. (2019). *Nenechme to tak!* Dostupné z <http://www.nenechmetotak.cz/katalog-obrazku/clanek-68/527-kscm-volebni-program.pdf>

Volební program ODS. (2019). *Jsme srdcem Evropy*. Dostupné z <https://www.ods.cz/volby2019>

Volební program Spojenců pro Evropu. (2019). *Naše vize pro Evropu*. Dostupné z <https://spojenciproevropu.cz/2019/04/15/ahoj-vsichni>

Weber, T. (2009). When The Cat Is Away The Mice Will Play: Why Elections To The European Parliament Are About Europe After All. *L'Harmattan*, 28(2), 53–71.

Werner, A., Laceywell, O., Volkens, A. (2011, květen). *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition), May 2011*. Dostupné z https://manifestoproject.wzb.eu/download/papers/handbook_v4.pdf

Zahradil, J. (2019, 10. červenec). *Jan Zahradil: Nebojme se vícerychlostní Evropy*. Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/17855-nebojme-se-vicerychlostni-evropy>

Zemanová, Š. (2007). Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 42(4), 29–51.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Klasifikace českých politických stran ve vztahu k „Evropě“ od Kopeckého a Muddea

Tabulka č. 2: Typologizace témat volebních programů

Tabulka č. 3: Vymezení pozitivních a negativních odkazů v programech pomocí metody CMP

Graf č. 1: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ANO 2011

Graf č. 2: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ODS

Graf č. 3: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu Pirátů

Graf č. 4: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu Spojenců pro Evropu

Graf č. 5: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu SPD

Graf č. 6: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu KDU-ČSL

Graf č. 7: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu KSČM

Graf č. 8: Podíl národních, evropských a ostatních témat v programu ČSSD

Graf č. 9: Shrnutí témat ve volebních programech jednotlivých politických stran a hnutí

Seznam zkratk

ANO 2011 – Akce nespokojených občanů 2011

AV ČR – Akademie věd České republiky

CMP – Comparative Manifesto Project

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EP – Evropský parlament

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

FOE – First-order election

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

NATO – Severoatlantická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

Piráti – Česká pirátská strana

SOE – Second-order election

SPD – Svoboda a přímá demokracie

STAN – Starostové a nezávislí

SZP – Společná zemědělská politika

TOP 09 – Tolerance, odpovědnost, prosperita

Abstrakt

Volby do Evropského parlamentu jsou definovány jako volby druhého řádu, což se projevuje i v tematickém zaměření volebních programů. Cílem bakalářské diplomové práce byla analýza národních a evropských témat v programech politických stran a hnutí v průběhu kampaně ve volbách do Evropského parlamentu 2019. Zkoumanými subjekty byly ANO 2011, ODS, Piráti, Spojenci pro Evropu (koalice hnutí STAN a strany TOP 09), SPD, KDU-ČSL, KSČM a ČSSD. Z metodologického hlediska byla analýza provedena na základě kategorizace národních, evropských a ostatních témat. Negativní a pozitivní postoje u evropských otázek ve vztahu k evropské integraci byly dále identifikovány za pomoci teoretického rámce *Comparative Manifesto Project*. Z provedené analýzy vyplývá, že ve volbách do Evropského parlamentu 2019 převažovaly národní témata, avšak u novějších politických stran, jež se staví k Evropské unii pozitivně, bylo ve volebních programech identifikováno vyšší zastoupení evropských témat.

Klíčová slova: volby druhého řádu, europeizace, národní a evropská témata, volební program, politické strany a hnutí

Abstract

The European Parliament elections have been renowned as the second-order elections due to its thematic direction within the election programmes. The aim of this BA thesis was to analyse the national and European issues in the programmes as used in the 2019 European Parliament election. Overall, the following Czech parties were examined: The ANO 2011, ODS, Allies for Europe (consisting of the STAN and TOP 09), SPD, KDU-CSL, KSCM, CSSD, and the Czech Pirate Party. In regard to methods, this analysis was based on a classification of various topics into the groups of national, European, and indeterminate themes. In line with the Comparative Manifesto Project, negative and positive attitudes towards the European affairs were identified. In conclusion, the analysis has demonstrated that the national themes had been predominant among the Czech parties in this 2019 election. At the same time, however, new political parties of which attitudes towards the EU are more affirmative had capitalised on the programmes possessing a higher number of European themes.

Key words: second-order elections, Europeanization, national and European issues, election program, political parties and movements